

קונטרס

עזלת דאובן

על התודה
והמוזעדים

נכתב בעזרת החונן לאדם דעת ע"י

שמואל צבי בלאאמו"ר ד' דאובן

זצ"ל פריימן

עיה"ק ירושלים תובב"א

הקונטרס יוצא לרגל שמחת הברית
של בנינו ראובן היקר ני"ו
שיזכה לגדול בתורה וירא"ש ומידות טובות
ויעשה נחת רוח לבוית"ש

©

כל הזכויות שמורות

בכל ענייני הקונטרס

ניתן לפנות:

משפחת פרימן

רמת שלמה ירושלים

052-7682882

מקרא
הוצאה לאור

לעילוי נשמת

אאמו"ר הרב ראובן בן שמואל זצ"ל

אהב את התורה מתוך הדחק

למד בענווה יתירה

והיה נחבא אל הכלים

נלב"ע ביום ו' ערש"ק פרשת יתרו י"ט

בשבט תשפ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ מורי חמי היקר באדם,
אוהב תורה ולומדיה

ר' יצחק ברוך ב"ר אברהם
הכהן פישל זצ"ל

נלב"ע ח"י כסלו תשע"ט

לע"נ זקני ר' שמואל ב"ר הירש פריערמאן ז"ל
נלב"ע ח' אייר תשכ"ט

ולע"נ רעייתו זקנתי פנינה ב"ר דוד לבית ווינפאלד ע"ה
נלב"ע ח"י ניסן תשס"ג

לע"נ זקני ר' רפאל ב"ר יהודה דניאל ברמי ז"ל
נלב"ע י"ט שבט תשס"ו

ולע"נ רעייתו זקנתי חומשה ב"ר אליהו חי לבית טייב ע"ה
נלב"ע ד' אד"א תשע"ד

לע"נ סב אשתי ר' אברהם ב"ר זאב הכהן פישל ז"ל
נלב"ע ט"ו בשבט תשל"ה

לע"נ סב אשתי ר' חיים ב"ר חיים גמליאל ז"ל
נלב"ע כ"ד טבת תש"נ

לע"נ רעייתו בתיה ב"ר יוסף ע"ה לבית טובי
נלב"ע ג' תמוז תשס"ז

ולע"נ זודתה בתם חיה זהבה ב"ר חיים פורת ע"ה
נלב"ע י"א חשוון תשנ"ט

לע"נ

כל אלו שנרצחו ונעקדו על קה"ש ביום
שמחת תורה תשפ"ד במלחמת חרבות ברזל
(שמיני עצרת)

ולרפואת הפצועים ולהצלחת החטופים שישובו
ולהצלחת כל עמ"י בבניין ביהמ"ק ונוכה לראות
פני משיח צדקינו אכי"ר.

לע"נ זקני הגדול

המקובל האלוקי

הגאון רבי יצחק חי טייב

המכונה לא מת זיע"א

תוכן הענינים

<p>מט פרשת תרומה</p> <p>נ פרשת תצוה</p> <p>נב פרשת כי תשא</p> <p>נד פרשת ויקהל</p> <p>נו פרשת פקודי</p> <p style="text-align: center;">זיקרא</p> <p>נט פרשת זיקרא</p> <p>ס פרשת צו</p> <p>ס פרשת שמיני</p> <p>סב פרשת תזריע</p> <p>סג פרשת מצודע</p> <p>סד פרשת אחרי מות</p> <p>סו פרשת קדושים</p> <p>סז פרשת אמור</p> <p>סח פרשת בהר</p> <p>סט פרשת בחוקותי</p> <p style="text-align: center;">במדבר</p> <p>עא פרשת במדבר</p> <p>עב פרשת נשא</p>	<p style="text-align: center;">בראשית</p> <p>א פרשת בראשית</p> <p>ז פרשת נח</p> <p>ח פרשת לך לך</p> <p>י פרשת וירא</p> <p>יד פרשת חיי שרה</p> <p>יז פרשת תולדות</p> <p>יח פרשת ויצא</p> <p>יט פרשת וישלח</p> <p>כא פרשת וישב</p> <p>כה פרשת מקץ</p> <p>כח פרשת ויגש</p> <p>ל פרשת ויחי</p> <p style="text-align: center;">שמות</p> <p>לה פרשת שמות</p> <p>לז פרשת וארא</p> <p>מ פרשת בא</p> <p>מא פרשת בשלח</p> <p>מג פרשת יתרו</p> <p>מו פרשת משפטים</p>
---	---

קז	פרשת כי תצא	עד	פרשת בהעלותך
קט	פרשת כי תבא	עו	פרשת שלח
קיב	פרשת ניצבים	עח	פרשת קורח
קיג	פרשת וילך	פ	פרשת חוקת
קטו	פרשת האזינו	פב	פרשת בלק
קיז	פרשת וזאת הברכה	פד	פרשת פינחס
	מועדים	פז	פרשת מטות
קיט	ראש השנה	צא	פרשת מסעי
קכא	יום הכיפורים		דברים
קכא	לסוכות	צה	פרשת דברים
קכג	לחנוכה	צו	פרשת ואתחנן
קכד	לפורים	צח	פרשת עקב
קכו	לפסח	קא	פרשת דאה
קכח	לשבועות	קד	פרשת שופטים

קונטרס "עזלת דאובן"

על התורה הק'

פרשת בראשית

בראשית א, א

בפסוק, "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ":

כתב רש"י הק' בראשית, אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל ומה טעם פתח בבראשית וכו'.

ואומר הרא"ם, שהשאלה למה לא פתח אלא מהחדש משום שעיקרה של תורה אינה אלא למצוותיה.

והקשה החזקוני, הרי יש מצות גיד הנשה ומילה שניתנו קודם?

ותירץ, שמצות קידוש החודש נצטוו עליה כל ישראל ביחד, אבל מה שנצטוו בני נח והאבות לא נצטוו אלא יחידים.

ויש להקשות, שהרי שאלתו של רבי יצחק היתה שעיקרה של תורה זה המצוות, אז מה זה משנה אם נצטוו כל ישראל או יחידים שזה האבות, הרי המצוות הללו בסופו של דבר ניתנו לכל ישראל, וחוזרת הקושיא שהיה צריך

להתחיל בגיד הנשה ומילה (וכן גם פרו ורבו) משום שעיקר התורה למצוותיה ניתנה?

והנראה לתרץ, שדווקא במצות החודש הזה לכם היה צריך לפתוח, משום שזו מצוה לגברים ונשים שצריכים לדעת אימתי המועדים, וגם הנשים חייבות בימים טובים, משא"כ מילה שמצויים עליה גברים בלבד.

ואם נקשה, מ"גיד הנשה" שזה גם אסור בין לגברים ובין לנשים משום שזה איסור לאו, א"כ למה לא כתבנו את זה ראשון, ועל זה יהיה התירוץ שזה איסור לאו ולא מצות עשה, והשאלה הייתה שצריך לפתוח במצות עשה.

ואם נשאל, ממצות "פרו ורבו" שנצטוו עליה קודם קידוש החודש, והיה צריך לפתוח בזה, על זה יהיה התירוץ כמו שתירצנו על מילה, שמצות פרו ורבו זה רק על הבעל ולא על האשה. (למ"ד אחד).

ועל פי זה מיושב, שקידוש החודש מוטלת על כולם, לכן יש להקשות מדוע התורה לא התחילה ב"החודש הזה לכם".

שם

המדרשים מקשים מדוע התורה לא פתחה באות א' (כמובא בבעל הטורים) אלא פתחה באות ב'?

ובמה שהיה ענין שהתורה תפתח באות א', נראה דהנה המשנה בברכות מתחילה באות מ' מאימתי והגמרא מתחילה באות ת' תנא ומהכל יחד נוצרת מלת א'מ'ת' שהתורה שבכתב ותורה שבעל פה הכל אמת.

ואחרי זה שמעתי לפרש כן על עשרת הדברות שמתחיל באנכי באות א' והמשנה מאימתי באות מ' והגמרא תנא באות ת' וביחד א'מ'ת'.

וכן, שהסופי תיבות של בראשית ברא אלקים היא א'מ'ת'.

שם

בראשית ברא "אלקים"

יש לציין שנראה שבתחילה כשה' ברא את הבריאה נאמר רק שם אלקים ולא שם אדנות, ומוזב ברש"י, שבתחילה עלה במחשבתו לבראתו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים.

ורק יש להתבונן, מדוע לשון זו נאמרה אחרי כל בריאת ששת ימים ושבת ה' אלקים, היינו שרק אחרי שנכתב כל מעשה הבריאה אז נכתב ה' אלקים ולא מקודם?

וצריך לומר, שכאן מבוארת יצירת האדם, איך שה' יצר את האדם ויצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה וכו', וכשה נוגע ליצירת האדם ה' ידע שאי אפשר שאדם יחיה ויעשה רק טוב בלי שיחטא, וממילא מידת הדין עלולה לפגוע בו חלילה, לכן שיתף הקב"ה את מידת הרחמים ביצירת האדם.

בראשית א, ז

ברש"י מעל לרקיע וכו', ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני, לפי שלא היה נגמר מלאכת המים, והרי התחיל בה בשני, ודבר שלא נגמר אינו במילואו וטובו וכו'.

ויש לעיין, למה רש"י אמר והרי התחיל בה בשני, הרי רש"י כתב שכבר התחיל בה בראשון, וזה בפסוק ו' שכתב שאע"פ שנבראו שמים ביום ראשון עדיין לחים היו וכו'?

ונראה לומר, שבראשון זה היה בערבובייה, ואין זה נחשב ממש התחלה לכן זה יותר נקרא שהתחיל בשני כשאמר "יהי רקיע".

בראשית א כב

נאמר בפסוק "ויברך אתם אלקים לאמר פרו ורבו" וזה על התנינים וכל עוף כנף.

וברש"י, לפי שמחסרים אותם וצדין מהם ואוכלין אותם הוצרכו לברכה. ואף החיות הוצרכו לברכה, אלא מפני הנחש שעתיד לקללה, לכך לא ברכו שלא יהא הוא בכלל.

יש לעיין דהרי הקב"ה קילל את אדם הראשון וחוה אשתו, וא"כ מדוע הוא בירך אותם למרות שהוא ידע שהם יתקללו, ובמה הם שונים מהנחש? וצריך לומר, שאת אדם הראשון הוא בירך בשביל שיהיה המשך לעולם, שכל העולם נברא בשביל האדם, וצריך שיהיה קיום לעולם, ועל כן גם אם הקב"ה מעניש את האדם הוא חפץ שיהיה קיום והמשך לעולם.

בראשית ג א

בפסוק, "והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלקים ויאמר אל האשה" וגו':

יש לעיין, דלכאורה זה שהנחש דיבר זהו דבר חידוש, וכמו שאצל בלעם נאמר שהאתון פתחה את פיה שנאמר במדבר כ"ב פסוק כ"ח; "ויפתח ה' את פי האתון", מדוע כאן לא נאמר גם כן ויפתח ה' את פי הנחש? וצריך לומר על פי מה שכתב האור החיים, "ויאמר אל האשה..." פרוש בצפצוף אשר ידברו הבעלי חיים בלתי מדברים, ואז היו מכירים כל צפצופי... ואפילו שיחת הדומם.

והיינו שאדם הראשון וחוה הכירו את שפת הבעלי חיים, ומה שאין כן אצל האתון שם בלעם לא הכיר את שפת החיות, אז היה צריך שיקרה נס מיוחד שהאתון תפתח את פיה.

ועוד נראה לתרץ, שידוע מהמדרש שהנחש זה יצר הרע, והיינו שהיצר הרע התחפש לנחש, ואם כן אין זה חידוש שהוא דיבר כי זה כמו מלאך, מה שאין כן אצל האתון, שזאת הייתה בהמה שדיברה.

אמנם מצאתי בחזקוני כתב, "ויאמר אל האשה", פתח הקב"ה את פי הנחש כמו שפתח את פי האתון של בלעם. וא"כ תחזור הקושיא למקומה, וצ"ע.

בראשית ג, א

בפסוק, "ויאמר מי הגיד לך כי עירם אתה המן העץ אשר צויתוך לבלתי אכל ממנו אכלת":

הגמרא בחולין דף קלט: אומרת, המן מן התורה מנין (שנא') "המן העץ" וזהו מה שאמר הקב"ה לאדם הראשון, המן העץ אשר צויתוך לבלתי אכל ממנו אכלת, ויש להבין מהי השייכות בין הנאמר כאן עם המן הרשע בגלל שזה אותם אותיות, והגמרא גם יכולה למצוא עוד מקומות שנאמר בתורה המן, וכמו במן שאכלו אבותינו במדבר?

ויש שביארו בקושיית הגמרא - "המן מן התורה" מנין? מאיפה ראינו כזאת מידה אצל המן הרשע שכולם היו משתחווים לו ונותנים לו כבוד, ורק בגלל אחד ושמו מרדכי שלא השתחוה כבר אומר המן וכל זה איננו שווה לי, היינו שיש לו הכל ובכל זאת בגלל אחד שלא מתייחס אליו שום דבר לא שווה לו, ועונה על כך הגמרא שאת המידה הזאת מצינו כבר באדם הראשון שהיה יכול לאכול מכל העצים שבעולם ורק עץ אחד ה' אסר לו, ועל כך אומר לו הקב"ה המן העץ אשר צויתוך לבלתי אכל ממנו אכלת, מדוע אתה אוכל דווקא מהעץ הזה הרי יש לך את כל העצים והפירות שבעולם.

פרשת נח

בראשית ו' פסוק ט'

בפסוק, "אלה תולדת נח, נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלקים התהלך נח":

וברש"י בדורותיו - יש מרבותינו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום.

ולכאורה צריך לומר, דאין זו מחלוקת גמורה, דגם לפי אלו שדורשים לשבח, רק אם היה בדורם של צדיקים סתם היה צדיק יותר, אבל בדורו של אברהם לא היינו אומרים שהוא צדיק יותר מאברהם אבינו.

ובאמת החזון איש (מובא בטעמא דקרא) אומר - דלא פליגי, דבודאי האדם מושפע הרבה מסביבתו, ולכן נח שהיה מסובב ברשעים אף שהיה צדיק נגדם, אילו היה במעשיו אלו בימי אברהם לא היה נחשב לכלום, אבל באמת אילו היה בימי אברהם בודאי היה הרבה יותר צדיק, כיון שהיה נמצא אז בסביבות צדיק, וזהו כ"ש אילו היה בימי אברהם כ"ש שהיה צדיק, נמצא דלא פליגי במציאות, אלא רק בכוונת הפסוק מה צ"ל בדורותיו א"כ שניהם אמת.

שם

ברש"י, ויש שדורשים אותו לגנאי...

ויש להבין, מדוע דורשים אותו לגנאי, מדוע בגלל שאם הוא היה בדורו של אברהם אבינו לא היה נחשב אנו דורשים אותו לגנאי?

וצריך לומר, שבאים ללמדנו שגם האדם שהכי נחשב תמיד צריך להיות יותר טוב ממה שהוא באמת, ומכיוון שהיה יכול להיות עוד יותר טוב א"כ יש כלפינו גם תביעה מדוע לא היית יותר טוב.

בראשית ה, ט

בפסוק "ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה ותשב אליו אל התבה כי מים על פני כל הארץ וישלח ידו ויקחה ויבא אתה אליו אל התבה":

ויש לעיין, מדוע רק כאן נאמר וישלח ידו ויקחה ובעורב לא נאמר ששלח ידו ולקח אותו, וכן בפעם הנוספת ששלח את היונה לא נאמר ששלח את ידו ולקחה?

ואומר האור החיים, על פי מה שאמרו זכרונם לברכה בסנהדרין קח: שהעורב שימש בתיבה וידע בו נח, ולזה כשפתח את חלון התיבה גרש את העורב מהתיבה תיכף ומיד, ולכן לא הזכיר בעורב את הלשון לראות הקלו המים, כמו שאמר בשליחות היונה. ובהמשך דבריו כתב, ותיכף שלח ידו ולקחה והביאה אל התיבה, כאמרו וישלח ידו ויקחה ויביאה אליו אל התיבה, פירוש אל מקום המיוחד לה לשמירתה, מה שאין כן העורב שמשלחת נשאר, וכשהיה חוזר היה נח משלחו פעם אחרת.

ויש להשיב, מדוע בפעם השניה אצל היונה לא נאמר ששלח את ידו ולקחה, משום שבפעם הראשונה נאמר שלא מצאה היונה מנוח לכף רגלה, לכן ריחם עליה ולקחה, אבל בפעם השניה שנאמר שהביאה היונה עלה זית טרף בפיה, לא היה צריך שוב לרחם עליה, כי היה לה טוב בחוץ.

פרשת לך לך

בראשית יג, טז

בפסוק, "ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה":

ובהמשך (טו, ה) נאמר, "ויוצא אתו החוצה, ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אותם, ויאמר לו כה יהיה זרעך":
ולכאורה יש להבין מדוע במקום אחד המשילים כעפר ובמקום אחר המשילים ככוכבי השמים.

וצריך לומר, שהקב"ה נתן לאברהם את ב' המעלות, שמצד אחד יהיו בניו כמו עפר הארץ שהוא קרוב, וזה מסמל שגם בני אברהם יהיו קרובים אליו במעלתם, אבל מאידך אין בעפר חשיבות, ולכן אמר ה' שיהיו גם ככוכבי השמים שמזהירים הם כזוהר הרקיע, וגם בזה לבד לא היה די משום שזה רחוק ולכן הוצרכו ב' המעלות.

בראשית טו, ו

"והאמין בה' ויחשבה לו צדקה":

וברש"י לא שאל לו אות על זאת (שהשם ירבה זרעו ככוכבי השמים), אבל על ירושת הארץ שאל לו אות, ואמר לו "במה אדע (כי אירשנה)". והנה ידוע ששאלה זו ששאל אברהם אבינו גרמה שנשתעבדו בניו במצרים ארבע מאות שנה.

ויש לברר באמת מדוע כשהשם הבטיח לו שיהיה לו זרע ככוכבי השמים האמין בה' ויחשבה לו צדקה, ואילו על זכייתו בארץ ישראל לא האמין בה'.

וביותר יש להקשות, שהרי מסברא להבטחת ה' שיהיה לו זרע ככוכבי השמים יותר קשה להאמין, משום שהוא היה בן מאה שנה, ואילו על ירושת ארץ ישראל אין שום סיבה מיוחדת לא להאמין?

וצריך לומר, שהרי ארץ ישראל נקנית ביסורין (ברכות ה.), ואברהם אבינו על אף כל היסורים שעבר שגם לא היו לו ילדים הרבה שנים, וגם כל מה שהיה לו עם שרה שלקחו אותה פרעה ואבימלך וכן כל הנסיונות שהעמידם בו הקב"ה עדיין לא האמין שקיבל מספיק יסורים בשביל לקבל את ארץ ישראל, אבל כלפי ההבטחה שהקב"ה יעשה אותו לגוי גדול לא היו לו ספיקות, מכיון שאת זה הוא כבר הבטיח לו, שכשאמר לו "לך לך מארצך" אמר לו גם כן "ואעשך לגוי גדול" לכן בזה ודאי האמין בה'.

בראשית טו, ח

בפסוק, "ויאמר ה' אלקים במה אדע כי אירשנה":

בגמרא נדרים דף ל"ב ע"א מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו ארבע מאות שנה מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים וכו'.

וכתב הרא"ש מפני שעשה אנגריא גרם לו להיות נופל ב"במה אדע" [והיינו שמבואר בגמרא ששעבוד מצרים הוא עונש על שאברהם אבינו השתמש בתלמידי חכמים לצורך המלחמה בארבעת המלכים ומחדש כאן הרא"ש, שבאמת על דבר זה עצמו לא נענש בשעבוד מצרים, רק נענש בזה שנכשל בלשונו וביקש אות מה' שיבטיחנו על ירושת הארץ, ולגודל מדרגתו היה זה חסרון באמונה ואז נגזר על זרעו גלות ושעבוד של ארבע מאות שנה].

ומקשה זקני בעל החלב חיטים (רבי חיי טייב לא מת) זיע"א, שדבריו סותרים את דבריו בפרק הבא על יבמתו (יבמות פרק ו') שכתב שם (סימן י"ב) דשאלתו במה אדע היתה קודם למלחמת המלכים [והיינו שבמסכת יבמות כתב הרא"ש שמה ששאל מאת ה' אות על ירושת הארץ היה לפני המלחמה

שנלחם עם המלכים שבה נשתמש בתלמידי חכמים]. וממשיך, וכן כתבו התוס' בפרק קמא דברכות דף ז' (ע"ב ד"ה לא) גבי הא דאמרינן שם מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם אבינו וקראו אדון שנאמר (בראשית טו, ח) ויאמר ה' במה אדע כי אירשנה, וכתב התוס' דבמה אדע היא קודם פרשת ה' אלקים (הן לי) לא נתת לי זרע, והביאו ראיה מסדר עולם, ואם כן איך שייך לומר שמה שעשה אנגריא הוא שגרם לו להיות נופל בבמה אדע? [והיינו שגם התוספות במסכת ברכות הוכיחו מסדר עולם (המיוחס לרבי יוסי), שמה שאמר במה אדע כי אירשנה היה זה לפני שהבטיחו שיהיה לו בן שיירשנו, והגביה אותו מעל הכוכבים ואמר לו כה יהיה זרעך, שהרי בשתי הפרשיות קרא להקב"ה אדון, והגמרא מן הסתם הביאה את הפעם הראשונה, שכן רוצה להראות שהוא הראשון שקרא לה' כך, ואיך זה מתיישב עם דברי הרא"ש כאן שמלחמת המלכים קדמה לברית בין הבתרים].

פרשת וידא

בראשית יח, ד

בפסוק "יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ":

כתב מרן הגר"ח"ק זצוק"ל בטעמא דקרא, בר"ה י"א א' מבואר דבסוכות היה מעשה זה, וכיון דקיים אברהם אבינו את כל התורה נראה דהאי עץ תלוש

היה והיה סוכה וכן הובא בבמדבר רבה פי"ד סימן ב' והשענו תחת העץ שעשה להם סוכה,

ולפי"ז יש לפרש את המשך הפסוק "ואקחה פת לחם וגו' אחר תעבורו כי על כן עברתם על עבדכם" משום דהולכי דרכים פטורין מסוכה אך מבואר כו' שאם נזדמן לו סוכה בלי טורח חייב בסוכה, וז"ש "כי על כן עברתם על עבדכם" ונזדמן לכם סוכה בלי טורח ולכן תכנסו ותאכלו פת לחם בסוכה. ויש להקשות דהא רש"י כתב בפסוק "ורחצו רגליכם" כסבור שהם ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם וכו' אז מדוע שיתחייבו בסוכה.

שם

ברש"י ורחצו רגליכם - כסבור שהם ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודת כוכבים לביתו, אבל לוט שלא הקפיד הקדים לינה לרחיצה שנאמר ולינו ורחצו רגליכם.

ויש לפרש, מדוע לוט לא הקפיד ואברהם כן הקפיד מפני שלאברהם נדמה כערביים אבל ללוט נדמו כמלאכים וכמו שכתוב ויבאו שני המלאכים ובאברהם קורא אותם אנשים.

וכן יש לפרש, מדוע לאברהם נדמו כערביים וללוט נראו כמלאכים, משום שאברהם אבינו על אף שנראים היו לו כערביים רצה לקיים מצות הכנסת אורחים ולארח אותם מה שאין כן ללוט אם הם היו נדמים כערביים יתכן שהוא לא היה מארח אותם לכן הם נראו לו כמלאכים ואז ודאי רצה לארח אותם.

בראשית יח, ח

בפסוק "ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה" וגו';

יש לפרש, מדוע לא הקפיד עליהם משום בשר וחלב, וי"ל בכמה אופנים.

- א. משום שזה היה קודם מתן תורה.
 ב. משום שרש"י אמר שנדמה להם כערביים א"כ אינם חייבים במצוות.

בראשית יח, יז

בפסוק "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה":
 וברש"י אשר אני עשה בסדום לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו אני נתתי לו את הארץ הזאת וחמשה כרכין הללו שלו הן שנא' וכו'.
 וצריך לדעת, אם סדום היתה של אברהם אבינו מדוע הוא לא החזיר אותם בתשובה כמו שהוא החזיר כשהוא היה בחרן שנא' "ואת הנפש אשר עשו בחרן" שהחזיר אותם אל תחת כנפי השכינה?
 וצריך לומר, שהם היו אפיקורסים גמורים לכן לא היה ניתן להחזיר אותם בתשובה, מה שאין כן הנפש שעשו בחרן שהם רק לא ידעו את ה'.

בראשית יט, יג

בפסוק "כי משחתים אנחנו את המקום הזה כי גדלה צעקתם את פני ה' וישלחנו ה' לשחתה":
 ויש לעיין דהא רש"י פירש בתחילת הפרשה שאין מלאך אחד עושה שני שליחויות, ומוזכר כאן כי "משחתים אנחנו", "וישלחנו ה'" משמע לשון רבים שלפחות שנים נשלחו לשחת את סדום.

בראשית יט, לא

בפסוק, "ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן ואיש אין בארץ לבוא עלינו כדרך כל הארץ":
 והנה הרי רש"י אומר "לקחי בנותיו" בפסוק י"ד שאותן שבבית ארוסות להם אז איפה הם היו?

וצ"ל שהם נספו עם אנשי סדום שהרי כתוב "ויתמהמה ויחזיקו האנשים בידו וביד אשתו וביד שתי בנתיו", וחתניו ולקחי בנותיו לא הוזכרו ומשמע שנספו.

בראשית כא, ב

בפסוק "ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקוניו" וגו':

וברש"י לזקוניו, שהיה זיו איקונין שלו דומה לו.

וצריך לומר ברש"י שהכתוב מדבר על העתיד, משום שרש"י מביא בתחילת פרשת תולדות שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה וכו' מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם וכו', ומשמע שבתחילה לא היה דומה לו.

בראשית כב, ג

בפסוק "וישכם אברהם בבקר" וגו'.

וברש"י נזדרז למצוה. וזה לגבי העקידה שנזדרז להעלות את יצחק לעולה.

והנה, גם כשהוציא את ישמעאל בנו נאמר "וישכם אברהם בבקר" בפרק כ"א פסוק י"ד וגם כשהשקיף על סדום אחרי שהיא נהפכה כתוב "וישכם אברהם בבקר" בפרק י"ט פסוק כ"ז אז אולי תמיד אברהם קם מוקדם בבקר וא"כ איפה מוכח כאן שנזדרז למצוה?

וצריך לומר, שכאן מכיון שידע אברהם אבינו שהולכים לשחוט את בנו יצחק היה מקום לומר שלא יקום מוקדם כמו תמיד, ובכל זאת אברהם קם בבוקר מוקדם מפני שנזדרז למצוה, וזה מלמד את שבחו של אברהם אבינו.

בראשית כב - ו ח יט

בפסוקים "וילכו שניהם יחדו":

ביחדיו הראשון פירש רש"י, שעדיין יצחק לא ידע שהולכים לשחוט אותו ואברהם שידע הלך כמו יצחק שלא ידע, ובפסוק השני פירש רש"י שאע"פ שיצחק הבין שהוא הולך להישחט וילכו שניהם יחדו בלב שווה. והנה גם אחרי העקידה נאמר שאברהם שב אל נעריו "ויקמו וילכו יחדו" ולא נתבאר מהו וילכו יחדו? וצריך לומר, דכאן נודע להם על שרה אמנו שנפטרה והלכו יחדו כדי לבכות את שרה ולקבור אותה.

פרשת חיי שרה

בראשית כג, א

בפסוק, "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה":
 וברש"י, לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשין, אף בת ק' בלא חטא וכו'.
 ויש להבין דהרי מגיל עשרים כן יש עונשים ורק מתחת לגיל כ' אין עונשין אבל בגיל עשרים שנה ודאי יש עונשין בידי שמים אז מה פירש רש"י שאינה בת חטא?

וא"א לומר שהכוונה לשנה שעד גיל העשרים משום שהכתוב אומר מאה שנה ועשרים שנה וכו' והכוונה לעשרים שלמים. וצ"ע.

שם

יש להקשות מדוע חזר הכתוב לומר שני חיי שרה אחר שכתב ויהיו חיי שרה?

וצ"ל דהנה ידוע שבישרו לשרה אמנו שבנה יצחק הלך להעקד על גבי המזבח ועיי"כ פרחה נשמתה, וקשה דידוע שאין הקב"ה מביא צרה על אדם שהוא לא יוכל לעמוד בה אז מדוע היא נפטרה מבשורה זו?

וע"כ צ"ל שזהו שהדגיש הכתוב "שני חיי שרה" שמה שהיא נפטרה עכשיו זהו משום שנגמר זמנה לחיות וזהו לא משום שהיא נבהלה שבנה הולך להיעקד.

ועוד צ"ל, שהכתוב בא לומר שהם לא היו סתם חיים אלא ימים שמלאים וגדושים לטובה וזהו שכתב רש"י שני חיי שרה, כולן שווין לטובה.

ידוע שרבקה אמנו היתה בת ג' שנים כשנשאת עם יצחק אבינו, וכך כתוב בברייתא דסדר עולם רבה פרק א'.

וקשה דהתורה קוראת לה נערה ואין נערה אלא בת י"ב שנה?

והנה מרן הגר"ק זצוק"ל בטעמא דקרא מקשה דהא אסור לקדש קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה (קדושין מא, א) ורבקה היתה בת ג'?

ומתרץ וי"ל דדורות הראשונים היו ממהרין להחכים וגדלותן היתה קודם
כמש"כ תוס' סנהדרין ס"ט א'.

ועפי"ז מיושב דלכן התורה קוראת לה נערה אע"פ שהיתה רק בת ג' שנים.

בפרשה מובא החסד שעשתה רבקה עם אליעזר שהשקתה אותו ואת
הגמלים, ולכאורה "חסד" זה כשבן אדם צריך משהו והוא לא יכול לעשות
והשני מביא לו את מה שהוא צריך, אבל כששניהם יכולים לעשות את אותו
הדבר אין זה נחשב "חסד", ואם כן יש להבין איזה חסד עשתה רבקה עם
אליעזר הרי גם הוא יכל להביא מים לעצמו ולגמלים ומה חסד יש פה?

והנראה, שאליעזר עשה את עצמו עייף ותשוש מהדרך ממנה הוא בא ולא
היה לו כח כדי למלאות מים לעצמו ולגמלים וזה היה כדי לבחון אם היא
באמת תעשה חסד וזהו החסד שרבקה עשתה.

ועוד, דהנה כתוב, "ויברך הגמלים וגו' לעת ערב לעת צאת השואבות",
ולכאורה מהו זמן זה של לעת ערב לעת צאת השואבות? ונראה שהיה זמן
בערב לנשים לשאוב וביום לגברים לשאוב, וזה היה הזמן של עת ערב
שהנשים שואבות, וממילא מיושב שלכן אליעזר לא יכל לשאוב מים כי הוא
היה בזמן הערב שהנשים שואבות וזהו החסד שעשתה רבקה עם אליעזר.

ועוד צריך לומר, שבאמת לא היו לו כדים כדי לשאוב וזהו החסד שעשתה
רבקה שכן היו לה כדים [ומדוע לא השאילה לאליעזר, משום שהכדים היו
של אביה ואין השואל רשאי להשאיל].

פרשת תולדות

בראשית כה, כא

בפסוק "ויעתר לה' לנכח אשתו כי עקרה היא" וגו':

וברש"י לנכח אשתו, זה עומד בזוית זו ומתפלל וזו עומדת בזוית זו ומתפללת.

ויש להבין מה עניין יש בזה שהוא עומד בזוית זו וזו עומדת בזוית זו?

ובעיקר שפתי חכמים כתב שאין דרך המתפללים להתפלל פנים כנגד פנים.

אמנם עדיין אין זה נותן טעם משום שיכולים לעמוד בשורה שווה כלפי ה'

ולא לראות אחד את השני ואינם צריכים להיות כל אחד בזוית אחרת אז מה

העניין שכל אחד יהיה בזוית אחרת?

ונראה לאאמו"ר זצ"ל לתרץ שגם אם הם עומדים בשורה שווה כלפי השם

הם מרגישים אחד את השני ואין מכוונים יפה לכן הוצרכו להתפלל זה בזוית

זו וזו בזוית זו.

בראשית כו, יב

בפסוק "ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'":

ואומר רש"י בארץ ההיא בשנה ההיא, שניהם למה לומר שהארץ קשה והשנה

קשה.

ולכאורה זה היה ארץ ישראל אז מדוע הארץ קשה הרי נאמר בספר דברים

פרשת עקב פרק ח' פסוק ט' "ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא

תחסר כל בה" וגו'?

וצ"ל שמה שנאמר שמה זה על שבעת העמים שזה עיקר ארץ ישראל וכאן

הרי רש"י אומר בתחילת הפסוק שאינה חשובה כארץ ישראל עצמה כארץ

שבעת הגוים, וכיון שזה לא עיקר ארץ ישראל אף כי אמנם היה זה בתוך ארץ ישראל וכמו שאומר השפתי חכמים דהא גרר הוי נמי ארץ ישראל, מכל מקום שייך שתהיה הארץ קשה.

פרשת ויצא

בראשית ל, א-ב

בפסוק "ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי: ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלוקים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן":

וברש"י הבה לי - וכי כך עשה אביך לאמך והלא התפלל עליה [והיינו שטענה כנגדו שהוא צריך להתפלל עליה].

ויש לעיין דאם זה הפירוש אז מדוע חרה אף יעקב אבינו ברחל?

והשל"ה פירש שבוודאי עיקר בקשת רחל היתה שיתפלל עבורה, שהרי כל הסיבה שנמנע ממנה פרי בטן הייתה בשל כך שהקב"ה מתאווה לתפילתם של צדיקים אך יעקב טען לעומתה כי כלל זה תקף רק בהיותם בארץ ישראל "ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה" שם נמצאים בהשגחה פרטית - "תחת אלקים" אבל בחוץ לארץ שבה הם נמצאים כעת אין הכלל הזה קיים לפיכך אמר לה "התחת אלקים אנכי" וכי מצוי אני כעת במצב של תחת אלקים אשר את סבורה כי עקרוthך אינה אלא בשל רצונו של הקב"ה בתפילת הצדיקים אנו

כעת בחוץ לארץ שם היותך עקרה נובעת ממניעים אחרים מחמת איזו עונש התלוי בך "אשר מנע ממך פרי בטן".

אבל עדיין יש להבין מדוע חרה אפו של יעקב אבינו.

והאור החיים פירש, שהטעם הוא לפי שהוציאה מפיה דבר קללה, שאמרה "מתה אנכי", ודברי הצדיקים אפילו בסדר זה יעשו רושם, וצא ולמד ממה שקלל הוא על תנאי וכו', לזה חרה אפו, ולזה דקדק לומר ברחל פרוש בשבילה, גם לפי שאמרה הבה לי וגו' ולא אמרה התפלל עלי (ודלא כרש"י).

פרשת וישלח

בראשית לב, ד

בפסוק "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו וגו'":

כתב רש"י ד"ה וישלח יעקב מלאכים, מלאכים ממש (ב"ר).

ויש להקשות מדוע היה צריך מלאכים ממש ולמה לא שלח אנשים רגילים? ותירץ האור החיים שפחד שיקדים להכותם ולא ישובו אליו, ולכן הוצרך לשלוח מלאכים שודאי ידע שישובו.

והנראה עוד לתרץ, כיון שבפרשה הקודמת כתוב שהוא פגש מלאכי אלוקים ואת אותם מלאכים הוא שלח לעשו כמבואר במדרש, הבין יעקב אבינו שהם נשלחו אליו בשביל לעזור לו מעשו אחיו לכן שלח אותם דווקא.

בראשית לג, ג

בפסוק "והוא עבר לפניהם" וגו':

ואומר רש"י עבר לפניהם, אמר אם יבא אותו רשע להילחם ילחם בי תחילה. ומשמע שיעקב אבינו היה הראשון.

וקשה דלעיל כתוב בפרק לב פסוק יח, "ויצו את הראשון לאמר כי יפגשך עשו אחי" וגו' ומשמע שיעקב אבינו נתן למישהו אחר להיות הראשון?

וצ"ל שכך היה הסדר: יעקב אבינו חצה את כולם לשני מחנות, אבל הראשונים ממש היו אלו שהלכו עם המתנות לעשו, וזה הרועים עם הגמלים חמורים וכו', והם באמת היו הכי ראשונים שעשו פגש תחילה, וכן מוכח מקרא שכתוב: וירץ עשו לקראתו וכו' ויאמר מי לך כל המחנה הזו אשר פגשתי, ומבואר שכבר פגשם מקודם שראה את יעקב אבינו, וכלפי הרועים לא דאג יעקב אבינו להיות ראשון לפניהם, אבל למשפחתו הקדים והיה ראשון לפניהם, וע"ז נאמר הפסוק והוא עובר לפניהם, רק לפני משפחתו וילדיו, ואם כתוב פה שהיה הראשון במשפחתו ורחל ולאה אחרונים, וגם כתוב שחצה אותם לשנים, כנראה שיעקב היה עם השפחות וילדיהם בצד אחד, ורחל ולאה היו בצד השני עם הילדים מאחור, ומי שמר עליהם כנראה היה ראובן שהיה הבכור, ויש עוד לברר העניין בפרשתנו.

פרשת וישב

בראשית לו, א

בפסוק, "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען":

ויש להקשות: א. מאי קמ"ל בארץ כנען הרי ארץ מגורי אביו זה ארץ כנען?

ב. הרי כבר נאמר שיעקב אבינו הגיע לארץ כנען וא"כ למה נכתב שוב?

וכתב הדברי אברהם על השאלה ה', שיעקב ביקש את הבטחת אביו שיתן לו את ארץ כנען לו ולזרעו, ואז התרחש כל מה שקרה עם יוסף שירד למצרים וכולם אחריו, וע"ז כתב רש"י ביקש יעקב לישב בשלווה וכו'.

ונראה לתרץ את השאלה א' שרצה גם חוץ מההבטחה שאביו יקבל את ארץ כנען רצה גם כן את המצוות של ארץ כנען וזה החידוש בארץ כנען, "מגורי אביו" שרצה את ההתיישבות לו ולבניו שהובטח לאביו, "בארץ כנען" זהו מצוות התלויות בארץ.

בפרשה מובא שהאחים מכרו את יוסף וידוע שהרי ראובן לא היה שמה במכירה והם שיתפו את הקב"ה להיות עשרה כדי להחרים את מי שיגלה ליעקב אבינו.

והנה המדרש אומר שעשרת הרוגי מלכות שנהרגו היה זה כנגד עשרת השבטים, והרי רק ט' היו והקב"ה, ואומר המדרש שרבי עקיבא נהרג כנגד הקב"ה כביכול.

ויש להבין מדוע דווקא רבי עקיבא נהרג כנגד הקב"ה?

וצ"ל שידועה הגמרא בבא קמא מ"א ע"ב ועוד ששמעון העמסוני היה דורש כל "אתין" שבתורה כיון שהגיע ל"את ה' אלקיך תירא" פירש וכו' (משום שלא רצה להשוות חלילה מישהו להקב"ה), עד שבא רבי עקיבא ולימד "את

ה' אלקיך תירא" לרבות תלמידי חכמים, וממילא כיון שרבי עקיבא השווה את הקב"ה לתלמידי חכמים לכן הוא שקול כנגד הקב"ה בעשרה הרוגי מלכות.

בראשית לו, ב

בפסוק, "אלה תולדות יעקב וגו' והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו":

וברש"י, את בני בלהה, כלומר רגיל אצל בני בלהה לפי שהיו אחיו מבזין אותו והוא מקרבן, ורש"י אח"כ כותב ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים. ולכאורה אם יוסף אהב את בני השפחות מדוע הם השתתפו במכירת יוסף והרי ידוע שכל האחים השתתפו במכירת יוסף הצדיק ומדוע הם לא התנגדו? וכנראה צ"ל - שהם יראו מהאחים הגדולים.

בראשית לו, ז-ט

בפסוקים - "והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי": "ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו ויוספו עוד שנה אתו על חלמתיו ועל דבריו": "ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי":

א. ויש להבין למה בתחילה חלם שהם משתחווים לאלומתו ולא לו בעצמו ואח"כ בחלום של השמש והירח ואחד עשר כוכבים הם משתחווים ליוסף בעצמו?

ב. ועוד יש להבין למה בתחילה אמרו לו אחיו המלך תמלוך עלינו אם משל תמשל בנו ובחלום השני הם לא אמרו לו כלום?

א. וצ"ל שבתחילה שהם לא הכירו אותו ולא ידעו שזה יוסף אז השתחוו בשביל כבודו ועשרו וזהו "לאלמתי" של יוסף, אבל אח"כ שהכירו שזה יוסף ובכל זאת ויתר להם על כל מה שהם עשו לו אז הם באמת השתחוו לו בעצמו וזהו "משתחויים לי".

ב. צ"ל שהם כבר השלימו עם זה שהוא ימלוך עליהם והראיה שמיד אח"כ כתוב שהם קינאו בו.

בראשית לו, י-יא

בפסוקים, "ויספר אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך להשתחוות לך ארצה": "ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר":

וברש"י הבוא נבוא וכו', ורבותינו למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים, ויעקב נתכוין להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו, לכך אמר לו הבוא נבוא כשם שאי אפשר באמך כך השאר הוא בטל.

ויש לעיין אם כך מדוע כתוב אח"כ ויקנאו בו אחיו הרי יעקב הוציא מלבן? ועוד יש להקשות על עיקר דברי רש"י, שהרי אין חלום בלא דברים בטלים, וא"כ מדוע מחמת מה שחלם על אמו יצא הדבר מלבן שלא יקנאוהו, הרי מה שאי אפשר באמך זהו משום שהחלום היה עם דברים בטלים?

ועל זה צ"ל דע"פ האמת המדרש אומר אין חלום בלא דברים בטלים והאחים לא ידעו את זה לכן יעקב הוציא מלבן שאי אפשר באמך לכן הכל בטל.

אמנם נשאר עדיין קשה מדוע עדיין קנאו בו אחיו?

בראשית לו, כח

בפסוק, "ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את יוסף מצרימה":
 וברש"י ויעברו אנשים מדינים, זו היא שיירא אחרת והודיעך הכתוב שנמכר פעמים הרבה. וימשכו, בני יעקב את יוסף מן הבור וימכרוהו לישמעאלים והישמעאלים למדינים והמדינים מכרו אתו למצרים.
 ולכאורה אם נתבונן בפסוק נראה שהישמעאלים והמדינים זה אותו דבר שהם מכרו אותו לסוחרים שהם עברו והם היו ישמעאלים ומאיפה למד רש"י שהיו כאן כמה מכירות?

בראשית מ, א

בפסוק, "ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך מצרים":
 וברש"י אחר הדברים האלה, לפי שהרגילה אותה ארורה את הצדיק בפי כולם לדבר בו בגנותו הביא להם הקב"ה סורחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו. ואפשר לומר ברש"י, שמנין לנו דבר זה שאחרי שקורה מאורע אחר מדברים על זה ולא על הסיפור שקדם לו, מהגמרא בברכות דף י"ג ע"א "הנני עושה חדשה עתה תצמח" תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה זאב פגע בו ארי וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה ארי פגע בו נחש וניצל ממנו שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש אף כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות.
 ורואים מכאן שדברים שקורים לאחרונה משכחים את מה שהיה קודם, וכן הוא בענייני העולם.

פרשת מקץ

הגמרא בברכות דף נה ע"ב אמר ר' שמואל ב"ר נחמני א"ר יונתן אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו וכו', אמר רבא תדע דלא מחווו להו לאיניש לא דקלא דדהבא ולא פילא דעייל בקופא דמחטא, והיינו שלא מראים לו פיל שנכנס בתוך החור של המחט.

וקשה- א"כ איך פרעה חלם שהשבלים הדקות בולעים את השבלים הבריאות הרי זה לא מהרהורי לבו וזה כמו פיל שנכנס לתוך מחט?

וראיתי שכן הקשה הטור בראשית מ"א ז' ואומר שבשלמא בליעת פרות ע"י חברותיהן ניתן לקבל מכיון שדרך חי לאכול ולבלוע אבל ענין השבלים תמוה? ותירץ - שהבליעה המוזכרת אצל השבלים אין משמעותה כפשוטה אלא צמחו הדקות עד שכיסו את השבלים השמנות, וכן יש פסוק ולא יבואו לראות כבלע את הקדש שמשמעותו לכסות את כלי הקדש.

וכן אומר המדרש שכל טוב, שהדקות מכסות את הבריאות וזה לא בליעה ממש.

אמנם יש עדיין להעיר שיקשה מהפרשה הקודמת לגבי השמש והירח ואחד עשר כוכבים שמשתחווים וכן אלומות שמשתחווים ליוסף מה שייך שיחלום יוסף כזה דבר הרי ממתים הם משתחווים וזה כמו פיל שנכנס לתוך החור של המחט?

ואומר הגר"ח קנייבסקי זצ"ל בטעמא דקרא תירוץ על ב' הקושיות, דמזה הכריח פרעה שחלום זה הוא נבואה וזה מ"ש "ויקץ פרעה והנה חלום" דבתחלה היה סבור שזה אמת כי לא יתכן שזה חלום אבל כשהקיץ וראה שזה באמת חלום הבין שזה חלום של נבואה וחיפש לו פתרון, וכן גבי יוסף

מכיון שאין השמש והירח והכוכבים יכולים להשתחוות וכן אין האלומות משתחוות, מוכח שהוא חלום נבואה ולכן ואביו שמר את הדבר. ונראה לאאמו"ר זצ"ל עוד לתרץ, שכשהרוח חזקה אז האלומות נראות כמו שמשתחוות וכן לגבי השמש והירח מצוי הוא כדאמ' בגמ' ששמש וירח וכוכבים האחד מכסה את השני בליקויים.

בראשית מא, כט-ל

בפסוקים "הנה שבע שנים באות שבע גדול בכל ארץ מצרים": "וקמו שבע שני רעב אחריהן ונשכה כל השבע בארץ מצרים וכלה הרעב את הארץ": ומשמע שדוקא בארץ מצרים היה שנות שובע ואח"כ שנות רעב. וקשה דא"כ מדוע היה רעב בשאר הארצות, וכתוב בפרק מ"א פסוק נ"ד, "ויהי רעב בכל הארצות ובכל ארץ מצרים היה לחם" הרי משמע קודם שהרעב יהיה רק בארץ מצרים? ועוד דאם באמת החלום היה על כל הארצות, למה שאר הארצות לא קיבצו אוכל כמו במצרים? (וע"ז אולי אפשר"ל שהרקיבה תבואתם כמו התבואה של המצרים והסיבה שהרקיבה שאמר להם יוסף שימולו והם לא מלו, אבל אי נימא הכי זה לא יסתדר עם יעקב ובניו שהרי הם נימולו אז למה הרקיבה תבואתם?).

בראשית מא, מב

בפסוק "ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אותה על יד יוסף" וגו': וברש"י ויסר פרעה את טבעתו, נתנת טבעת המלך היא אות למי שנותנה להיות שני לו לגדולה. וכן מצינו בהמן שהיה משנה למלך שגידלו אחשוורוש מעל כל השרים ואחשוורוש הסיר את טבעתו ונתנה להמן.

ורש"י כתב באסתר ג' פסוק י' ויסר המלך את טבעתו, הוא מתן כל דבר גדול שישאלו מאת המלך להיות מי שהטבעת בידו שליט בכל דבר המלך.

בראשית מב, טז

בפסוק, "שלחו מכם אחד ויקח את אחיכם ואתם האסרו ויבחנו דבריכם האמת אתכם ואם לא חי פרעה כי מרגלים אתם":

ולכאורה מדוע באמת לא שלחו אחד כדי לקחת את בנימין ולמה אח"כ אמר להם בפסוק י"ט "אם כנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם"?

בראשית מב, לו

בפסוק, "ויאמר אלהם יעקב אביהם אתי שכלתם יוסף איננו" וגו':

וברש"י אותי שכלתם, מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף. ולכאורה אפשר לומר שגם פה נצנצה בו רוח הקדש שהרי מאיפה ידע שהם שכלו אותו.

בראשית מד, ח

בפסוק, "הן כסף אשר מצאנו בפי אמתחתינו השיבנו אליך מארץ כנען ואיך נגנב מבית אדניך כסף או זהב":

וברש"י, הן כסף אשר מצאנו, זה אחד מעשרה קל וחומר האמורים בתורה וכולן מנויים בבראשית רבה.

ויש להבין מדוע זהו קל וחומר הרי מה שהם כאילו לקחו את הגביע זה לא משום שהוא שווה כסף, אלא בפשטות משום שבגביע הזה יוסף היה מנחש

בו ולכן זה מצא חן בעיניהם וממילא זה שוה יותר מכסף אז למה זה קל וחומר?

ונראה לאאמו"ר זצ"ל שזהו ק"ו לטענה לגבי יוסף אע"פ שלעצמם לא היה ק"ו.

פרשת ויגש

בראשית מד, כ

בפסוק, "ונאמר אל אדני יש לנו אב זקן וילד זקנים קטן ואחיו מת" וגו':
 וברש"י, ואחיו מת, מפני היראה היה מוציא דבר שקר מפיו, אמר אם אומר
 לו שהוא קיים יאמר הביאהו אצלי.

ויש לעיין מדוע שיקר למה לא אמר כמו שאמרו האחים בתחילה ליוסף
 "והאחד איננו" בפרק מ"ב פסוק י"ג, ושמה הרי יוסף לא אמר להם הביאוהו
 אלי?

וצ"ל שבתחילה כיון שלא היה גם את בנימין והוא היה בבית אז לא הוצרכו
 לשקר משום שיגיד הורידהו אלי אבל עכשיו שהם הביאו את בנימין ולא
 נשאר אלא אחד שאיננו אז פחד יהודה שמא יגיד יוסף הורידהו אלי משום
 שאת כולם יוסף כבר ראה לכן הוצרך לשקר.

בראשית מה, ג

בפסוק, "ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי" וגו':

ולכאורה יש לתמוה שהרי יהודה אמר ליוסף שאבא שלו מחכה לבנימין בבית אז מה פתאום הוא שואל העוד אבי חי?

וראיתי לתרץ שיוסף רצה לרמז מדוע כשמדברים על בנימין הם כ"כ דואגים לאבא ואילו כשזרקו את יוסף לבור לא דאגו לאבא האם אבא חי רק אצל בנימין ואצל יוסף הוא לא חי.

בראשית מו, לד

בפסוק, "ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד עתה גם אנחנו גם אבתינו בעבור תשבו בארץ גושן כי תועבת מצרים כל רעה צאן":

וברש"י כי תועבת מצרים כל רעה צאן, לפי שהם להם אלהות.

ולכאורה יקשה שאח"כ פרעה אמר להם כמובא בפרק מ"ז פסוקים ה' וו' "ויאמר פרעה אל יוסף לאמר אביך ואחייך באו אליך": "ארץ מצרים לפניך היא במיטב הארץ הושב את אביך ואת אחייך ישבו בארץ גושן ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי":

וברש"י על אשר לי, על צאן שלי. והרי אמרנו בתחילה שתועבת מצרים כל רעה צאן אז מדוע אמר להם פרעה ששימונו אנשי חיל רעה צאן על אשר לו?

ושמעתי שכן הקשה גם הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל ותירץ שפרעה שאני שכן היה לו צאן (שהוא כן ידע שזה הבל).

בראשית מז, י

בפסוק "ויברך יעקב את פרעה ויצא מלפני פרעה":

וברש"י ויברך יעקב, וכו' ומה ברכה ברכו שיעלה נילוס לרגליו לפי שאין ארץ מצרים שותה מי גשמים אלא נילוס עולה ומשקה, ומברכתו של יעקב ואילך היה פרעה בא אל נילוס והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ.

ולכאורה, זה אותו פרעה למ"ד אחד (במדרש בפרשת שמות) שכפר ביוסף ועשה כאילו אינו מכירו, וגזר גזירות על עם ישראל, וגם כפר בברכתו של יעקב כשאמר שהוא עשה את היאור (כמובא בנביא בהפטרת פרשת וארא) והעובדה שהיאור עולה בשבילו, וכל זה היה מברכת יעקב, וכפר ברבש"ע ובברכה של יעקב, ויש להתבונן בזה.

פרשת זיחי

בראשית מז, כט-ל

בפסוק, "ויקרבו ישראל למות וגו' ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים": "ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם" וגו':

וברש"י, אל נא תקברני במצרים, סופה להיות עפרה כנים ומרחשין תחת גופי ושאין מתי חוצה לארץ חיים אלא בצער גלגול מחילות ושלא יעשוני מצרים עבודת כוכבים.

ולכאורה יש להבין, מה האריכות ברש"י מדוע יעקב אבינו אינו רוצה ליקבר במצרים הרי מפורש יעקב אבינו אמר "ושכבתי עם אבתי" וכי זה בלבד לא מספיק סיבה בכדי לא להיקבר במצרים אלא עם אבותיו?

וצ"ל, שמה שאמר יעקב אבינו "ושכבתי עם אבתי" זה לא סיבה אלא זה תהליך של הקבורה שישכב עם אבותיו וישא אותו ממצרים ויקבור אותו בקבורתם.

בראשית מז, לא

בפסוק, "ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחוו ישראל על ראש המטה":

וברש"י על ראש המטה וכו', דבר אחר על ראש המטה על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע שהרי יוסף מלך היה, ועוד שנשבה לבין הגוים והרי הוא עומד בצדקו.

ויש לעיין, דבשלמא ההוספה של ועוד שנשבה בין הגוים ועומד בצדקו מובן שייכותה לכאן שלכן לא היה בה רשע ומטתו של יעקב היתה שלימה, אבל מה זה הטעם הראשון שרש"י כותב שהרי מלך היה וכי לא יכול להיות מלך רשע?

בראשית מח, ה

בפסוק, "ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך מצרימה לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי":

ומשמע מזה שדיבר על שני בניו של יוסף שידע שהם פה.

ולכאורה, מה זה שבהמשך בפסוק ח' אומר יעקב אבינו "וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה?"

בראשית מת, ח

בפסוק, "וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה":
 וברש"י, וירא ישראל את בני יוסף, ביקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו לפי
 שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה.
 ויש לעיין, הרי גם יהושע יצא מאפרים וגדעון ממנשה אז מדוע נסתלקה
 שכינה ממנו, וגם קי"ל מרובה מידה טובה ממידת פורענות?
 וצ"ל, שהכלל של מידה טובה מרובה ממידת פורענות נאמר ביחס להנהגת
 ה' בעולם, אבל כלפי בני אדם זה לא נאמר.

ועוד י"ל, שאם היה יודע על יהושע וגדעון בהכרח שגם ידע על הרשעים
 שיצאו ממנו ולכן נסתלקה שכינה ממנו, ויש להביא ראיה לכך שכשיוסף
 נמכר, נסתלקה ממנו שכינה, ולא היתה חלוקה שתשרה עליו שכינה לגבי הכל
 ולגבי מכירת יוסף תעלם ממנו, ורואים שאם יש רוח הקודש צריך לדעת הכל.
 אבל תימה היא לומר כן, וזו גם סתירה, דהרי מבואר לפני כן, שיעקב אבינו
 שיכל את ידיו על אפרים ומנשה, ומבואר שידע שיהושע צריך לצאת
 מאפרים, וגדעון ממנשה, והיאך לא ידע שגם ירבעם ואחאב עתידין לצאת
 מאפרים, ויהוא ובניו ממנשה, וזוהי א"כ לענ"ד קושיא עצומה.

בראשית מת, י

בפסוק, "ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות" וגו':
 הנה פה יש לומר בפסוק, שמכיון שרש"י לא פירש מדוע הם כבדו מזקן
 משמע כפשוטו שכבדו מזקנה, אבל א"כ נשאלת השאלה מדוע אצל יצחק
 אבינו פירש רש"י בפרק כ"ז פסוק א' ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת
 ופירש בעשן של אלו שהיו מעשנות ומקטרות לעבודת כוכבים (נשות עשו),
 אולי גם הכוונה שכהו עיניו של יצחק אבינו משום זקנה?
 וכן מה ההבדל שאצל יצחק אבינו כתוב ותכהין עיניו מראת ואצל יעקב אבינו
 כתוב כבדו מזקן?

בראשית מט, יד

בפסוק "יששכר חמור גרם רבץ בין המשפתיים":

וברש"י רבץ בין המשפתיים, כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית וכשהוא רוצה לנוח רובץ בין התחומין בתחומי העיירות שמוליך שם פרקמטיא.

ואפשר לבאר דברי רש"י גם השקיעות בדברי תורה - כחמור המהלך ביום ובלילה, שלומד תמיד ביום ובלילה, ואין לו לינה בבית, היינו שהוא גם לא ישן כרגיל בבית, אלא כשהוא רוצה לנוח רובץ בין התחומין, והיינו שכשהתלמיד חכם רוצה לנוח הוא נח באמצע הסוגיא שבה הוא אוחז, בתחומי העיירות שמוליך שם פרקמטיא, וגם התלמיד חכם מוליך את דברי תורתו ממקום למקום כמו סחורה שהולכים איתה ממקום למקום ושם הוא נח.

בראשית מט, כו

בפסוק, "ברכת אביך גברו על ברכת הורי עד תאות גבעת עולם" וגו':

וברש"י, עף,ד תאות גבעת עולם, לפי שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעות עולם שנתן לי ברכה פרוצה בלי מצרים מגעת עד ארבע קצות העולם שנאמר ופרצת ימה וקדמה וגו' (לעיל כח, יד) שלא אמר לאברהם אבינו וליצחק וכו'.

וצריך לומר, שתוכן הברכה שהתברך בה יעקב אבינו מאת הקב"ה, אין המכוון בה שיקבל את כל העולם, כמו שלאברהם אבינו הובטח שיירש את ארץ ישראל, אלא הכוונה שיהיו יהודים בכל מקום בעולם כמו שבימינו יש יהודים בכל מקום בעולם.

חזק חזק ונתחזק

פרשת שמות

עם ישראל נמשלו לכוכבים

שמות א, א

"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה" וגו':

וברש"י ואלה שמות בני ישראל. אף על פי שמנאן בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן [אחר מיתתן] להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן [במספר] ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר "המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא" (ישעיה מ, כו):

ויש להעיר בזה מכמה פנים, ונתחיל עם סוף דבריו הק' מדוע הביא את הפסוק בישעיה ולא הביא את הפסוק הידוע בתהילים, "מונה מספר לכוכבים לכולם בשמות יקרא", והרי בפסוק זה יש יותר דגש על דבריו שנאמרו לעיל? ועוד יש לעורר, הרי אנו יודעים מהגמרא בבבא בתרא (ח, ב) תנא והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמיתו וגבאי צדקה, ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו מלמדי תינוקות. וכאן הרי מבואר ברש"י שכל ישראל נמשלו לכוכבים, וא"כ מהי מיוחדותם של דיינים גבאי צדקה ומלמדי תינוקות?

והנה במהרש"א בבבא בתרא שם על הגמ' הנ"ל מבאר מהי המיוחדות של גבאי צדקה ומלמדי תינוקות, והמיוחדות בגבאי צדקה היא שהם ככוכבים שמשמשים בין ביום ובין בלילה אבל אינן מאירין אלא באפילה בלילה, כן נדרש מגבאי צדקה שיפקחו בעסקי העניים בין ביום ובין בלילה, אך לא יתנו לעניים בפרהסיא כמו יום שהוא גלוי רק יאירו עיניהם באופן הדומה ללילה כדי שלא יתביישו.

ואת המיוחדות של מלמדי תינוקות שהם ככוכבים, מסביר המהרש"א שכל אחד ממלמדי תינוקות הוא מצדיק הרבים בתינוקות וכו', והם ככוכבים לעולם ועד שהכוכבים גם ביום רואים ומשמשים לעולם אבל אינם נראים, וכן יהיו המלמדי תינוקות, שאף בשאינו נראה להם יהיה מפקח ורואה להיות דעתו עליהם.

ועפ"ז נמצינו שיש כל מיני סוגי כוכבים, יש כוכבים שהארתם הינה רק בלילה ויש כוכבים שהארתם הינה גם ביום, והצדיקים הכי גדולים הם ככוכבים שנמצאים גם ביום וגם בלילה, ומבואר בפסוקים בחומש בראשית שהקב"ה אמר לאברהם אבינו ע"ה שיהיה זרעו ככוכבים וכעפר הארץ, וזה בא ללמד שאם הם זוכים והם צדיקים הם יהיו ככוכבים, ואם לאו אז כעפר הארץ. ויעו"ש עוד (במהרש"א) מה שפירש גם בענין הדיינים כמה הם דומים לרקיע.

שמות א, י

בפסוק, "הבה נתחכמה לו פן ירבה":

וברש"י, נתחכמה לו, וכו' ורבותינו דרשו נתחכם למושיען של ישראל לדונם במים שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם וכו'.

וקשה, דהרי פרעה אמר כמו שכתוב בפרק ה' פסוק ב' "מי ה' אשר אשמע בקלו" אז למה היה צריך להתחכם הרי לא האמין שיש הקב"ה ושהביא מבול.

שמות ב, ג

בפסוק, "ולא יכלה עוד הצפינו ותקח לו תיבת גמא" וגו':

ויש לעיין, מדוע היה צריך משה תיבה מיוחדת למה לא התנהגו עמו כמו שנהגו בכל הבנים שנולדו כמבואר בגמרא סוטה דף יא: ששם מבואר באריכות מעשיהן של נשים צדקניות שהיו הולכות לשדה ויולדות שמה

והקב"ה היה מביא להם אוכל והיו יונקים מאבנים והיה נס שאחד היה מוציא להם שמן ואחד דבש וכו'.

וצ"ל, שזה מה שבא הקב"ה להראות לפרעה הרשע שהוא חושב שיוכל לעשות תחבולות בשביל למנוע את לידת מושיען של ישראל, והקב"ה מראה לו שבתוך הבית שלו גדל המושיע, וכל זה הוא בעקבות מה שקרה למשה רבינו שהיה צריך להחביא אותו ביאור ואז בתיה הבת של פרעה לקחה אותו לבית פרעה.

פרשת וארא

שמות ו, יב

בפסוק, "וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים":

וברש"י, ואיך ישמעני פרעה, זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה.

ויש להקשות, מדוע זהו קל וחומר הרי בני ישראל לא שמעו אל משה משום שהם היו תחת השעבוד של מצרים ותחת עבודה קשה כלשון הפסוק "ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה" אך פרעה שלא היה במצב זה מדוע שלא ישמע?

ושמעתי מהגה"צ הר"א אלימלך בידרמן שליט"א בשם הבאר מים חיים- שאומר שמשה אומר להקב"ה שאם יש כאן הנהגה ניסית של הקב"ה למעלה מן

הטבע א"כ בני ישראל היו צריכים להקשיב למשה אפילו שהוא ערל שפתים משום שזה הנהגה ניסית אבל אם הם לא שמעו למשה זה אומר שהנהגה היא פה בדרך הטבע שהרי הם לא שמעו מחמת שהם היו בקוצר רוח ועבודה קשה, וא"כ יש כאן קל וחומר ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים כי בדרך הטבע פרעה לא יכול לשמוע למשה משום שהוא ערל שפתים.

שמות ז, ח-ט

בפסוקים, "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר": "כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת ואמרת אל אהרן קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין": ויש להקשות מדוע ה' אומר תנו לכם מופת ולא תנו לי מופת? והנה במכת דבר נאמר בפרק ט' פסוק ז' וישלח פרעה והנה לא מת אחד ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לב פרעה ולא שלח את העם. ורואים מכאן שפרעה רואה את כל הניסים שנעשים פה במצרים ולבני ישראל לא קורה שום דבר ובכל זאת מקשה את ליבו. וכן במכת ברד אומר פרעה חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים ואח"כ וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקלות ויסף לחטא ויכבד לבו הוא ועבדיו וכו' ולא שלח את בני וגו'. וגם פה רואים את אותו דבר שפרעה למרות כל הניסים הגלויים ממשיך בקשיות עורפו ונמנע מלשלח את בני מצרים. והקב"ה ידע כבר מראש את כל הקשי העורף הגדול מאד של פרעה, ואמר כבר מראש "כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם מופת" וזאת מבקש פרעה מאהרן ומשה כי אף אם יתנו משה ואהרן אות שיוכיח את אמיתת שליחותם הרי שאות זה לא ישמש כהוכחה אלא בעבורם אבל לא בשבילו שכן הוא עצמו יוכל להמשיך ולהתעלם מהקב"ה ולכפור בה' יתברך למרות כל הניסים והמופתים הגלויים שהוא יראה.

שמות ח, ה-ו

בפסוק, "ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי אעתיר לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך רק ביאר תשארנה: ויאמר למחר ויאמר כדברך למען תדע כי אין כה' אלקינו":

ולכאורה יש להתבונן, מדוע כשמשה רבינו שואל את פרעה למתי יצאו הצפרדעים עונה פרעה "למחר" מדוע הוא איננו אומר שיסיר את הצפרדעים כרגע ומה האדישות הזאת שהוא אומר למחר?

והמפרשים רבו ועמדו בקושיא זו ותירץ הרמב"ן וז"ל: ופירשו בשם הגאון רב שמואל בן חפני שפרעה חשב אולי מערכת השמים הביאה הצפרדעים על מצרים ומשה ידע כי הגיע עת סורם ולכן אמר אליו התפאר עלי בחשבו שאומר לו עתה להכריתם מיד ועל כן האריך למחר והנכון בעיני כי בעבור שאמר למתי אעתיר לך חשב פרעה כי ביקש זמן ועל כן נתן לו זמן קצר ויאמר למחר כי אחרי שלא בקשת שיסורו מיד לא יסורו עד למחר.

והשפתי חכמים בשם מהרש"ל כתב וז"ל: וי"ל שפרעה היה מחזיק את משה בחזקת מכשף וסבור שיודע לכוון השעות ובודאי עכשיו היא השעה שיכרתו וכשתעבור השעה לא יוכל להסירם ולכן אמר למחר להראות שעל ידי מכשפות הוא עושה כן אבל משה מתי שהתפלל נשמע תפילתו.

פרשת בא

שמות י, א

בפסוק, "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבו":

והקשו המפרשים, מדוע נאמר כאן בא אל פרעה ולא נאמר כאן "לך" אל פרעה? ותירצו שהכוונה במילת בא היא בא ביחד איתי - עם הקב"ה אל פרעה ולא לבד,

ויש להוסיף על כך דהנה גבי אברהם אבינו ע"ה נאמר לך לך ומדוע? משום ששם נאמר לו להתרחק מכל הטומאה של ע"ז של בית אביו לכן צריך שילך משם, אבל כאן שמושה רבינו היה עדיין בטומאה של מצרים היה צריך שהקב"ה יבוא איתו.

שם יא, ד

"ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים":

וברש"י כחצות הלילה. מביא את הגמרא המפורסמת ורבותינו דרשוהו (ברכות ד.) כמו כבחצות הלילה ואמרו שאמר משה כחצות דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחוריו ולא אמר בחצות, שמא יטעו אצטגניני פרעה, ויאמרו משה בדאי הוא, אבל הקדוש ברוך הוא יודע עתיו ורגעיו אמר בחצות .

ויש להקשות, מה אכפת לנו מה יאמרו אצטגניני פרעה הרי יש כלל הלעיטהו לרשע וימות ולמי זה מפריע שיגידו שמושה בדאי? וצריך לומר, דכל מה דאמרינן הלעיטהו לרשע וימות זה רק כשהרשע יעבור עבירה לבדו אז אמרינן שימות אבל אם כתוצאה מכך יהיה חילול שם שמים ברבים אז לא אמרינן הלעיטהו לרשע וימות כדי שלא יתחלל שם שמים.

פרשת בשלה

האם הייתה שמחה ביציאת מצרים?

שמות יג, יז

"ויהי בשלח פרעה את העם" וגו':

והקשה האור החיים צריך לדעת למה אמר לשון צער במקום גילה ורנן? וצא ולמד כי הקב"ה יקפיד על כליון הנבראים כמובא בדבריהם ז"ל (מגילה י:): מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה. וכנגד כל זה אמר הכתוב ויהי לשון צער וכו'.

ולכאורה צ"ל דהנה מבואר בגמרא בפסחים עא שהשמחה שהתורה כתבה "ושמחת בחגך" הוא בחג הסוכות וזה קאי על לילה הראשון של חג הסוכות וכן "והיית אך שמח" זה קאי על ליל אחרון של שמיני עצרת. והיוצא שמבואר שאין שמחה ביציאת מצרים וכל מה שהתורה ציוותה ושמחת בחגך זה על חג הסוכות.

שם יד, כג

"וירדפו מצרים ויבאו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים":
וברש"י כל סוס פרעה, וכי סוס אחד היה? מגיד שאין כולם חשובין לפני
המקום אלא כסוס אחד.

ולכאורה יקשה מפרשת וישלח פרק ל"ב פסוק ו' "ויהי לי שור וחמור", ופירש
רש"י דרך ארץ לומר על שוורים הרבה שור, אז מדוע כאן הקשה רש"י וכי
סוס אחד היה הרי כמו שהתורה קוראת לשוורים הרבה שור גם לסוסים הרבה
התורה יכולה לקרות סוס?

וצ"ל שאין העיקר הקושיא אלא בשביל יישובו שרצה ללמוד שאין כולם
(המצריים) חשובים לפני המקום אלא כסוס אחד.

ג' מקומות בהם מוזכר שפרעה היה בעל גאווה:

שם טו, א

"אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר, אשירה לה'
כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים":

וברש"י כי גאה גאה. פירש (שה') שנתגאה על כל גאה, כתרגומו. והיינו שמה
שכתוב כי גאה גאה זה קאי על הקב"ה שנתגאה על כל גאים.

ובאור החיים פירש, ופרוש אומרו גאה גאה, יכוון על פרעה, שנתגאה גאות
ששמה גאות, כי דרך הגאים יתגאו על כיוצא בהם, אדם על אדם כיוצא בו
וגאותו של זה אינה חשובה גאות, כי הוא מתגאה על השפל, אבל פרעה
גאה גאה, כי לא החשיב מאמר עליון ואמר מי ה' או ירצה שהיתה גאותו
כפולה. סוס ורוכבו של הגאה, רמה וגו'. ע"כ.

ומבואר כאן דלא כרש"י שאמר שגאה גאה מוסב על ה' ולאזה"ח קאי על פרעה.

וצ"ל, שמצינו גם שהקב"ה נתן בליבו של פרעה שיתגאה, ובפרשת בא נאמר "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני 'הכבדתי' את ליבו", ומפני מה נאמר הלשון 'הכבדתי' ולא 'הקשיתי' את ליבו? אלא ללמדינו שה' נתן לו שירגיש שהוא צריך כבוד והוא המלך ששולט פה במצרים ויעשה מה שהוא רוצה ולא יקשיב להקב"ה.

פרשת יתרו

הקב"ה מייחד שמו ביציאת מצרים

שמות יח, א

"וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים":

וברש"י, וישמע יתרו, מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. והנה לגבי יציאת מצרים רש"י כותב אח"כ, כי הוציא ה' וגו' זו גדולה על כולם, והיינו לכאורה שיציאת מצרים עולה על קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. ויש לעורר מדוע באמת יציאת מצרים עולה על קריעת ים סוף? ועוד יש להבין מדוע רש"י לא כתב שיתרו שמע גם את עשרת המכות? וצ"ל, שהנה

נאמר "אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים" וגו'. והקב"ה מתייחד בכך שהוא הוציא את עם ישראל ממצרים יותר משאר הדברים שנעשו עם כלל ישראל - קריעת ים סוף מלחמת עמלק וכו', והטעם בזה שבכך אנו יודעים את גדולתו ית', שעם ישראל היו בתוך מצרים והיו שם כישופים גדולים שמנעו מהם לצאת, וכן היו שקועים במ"ט שערי טומאה, ובכך מתבטא הנס הגדול של יציאת מצרים יותר משאר ניסים שנעשו על הים, ומבואר גם בהגדה של פסח שבים נעשו יותר ניסים ויותר מכות מאשר במצרים, אבל זה שהוציאנו הקב"ה מקליפת הטומאה של מצרים ומכל היצר הרע הגדול שנקרא מצרים ונהיינו בני חורין ממנו, זהו שבירת כח הטומאה, ובכך עולה כח הקדושה, וזהו נס גדול יותר מקריעת ים סוף, ובכך גם אין הנושא פה כמות הניסים שהיו בעשרת המכות, אלא דבר יחיד שהוציא הקב"ה אותנו מעבדות לחירות מעבדות ליצר הרע לבן חורין אמיתי של ה' שמקיים מצוות.

ועוד מוטל עלינו להבין, מפני מה הגיע יתרו דווקא עכשיו ולא מיד ביציאת מצרים?

וצריך לומר, שעד עתה הוא סבר שהניסים שנעשו הם מפני רוע מעלליו של פרעה הרשע, וזהו לקחת נקמה על מעשיו הרעים כנגד שלוחו של מקום, ולא היה תולה יתרו את כל הניסים בזכותם של ישראל, אלא עד ששמע מקריעת ים סוף ומלחמת עמלק (ע"פ מאורי אור ביאור על אוה"ח).

ועוד צ"ל, ע"פ רש"י שכתב בפסוק ה' - אל המדבר. אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דיבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם, ונדבו ליבו לצאת אל המדבר מקום תוהו לשמוע דברי תורה. ע"כ. ולכן יתרו הגיע דווקא כעת כשהולכים לקבל את התורה.

מעלתו של מנהיג

שם יז, יח

"ויאמר חתן משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה":

"נבל תבל גם אתה גם העם הזה אשר עמך כי כבוד ממך הדבר לא תוכל עשהו לבדך":

ויש לעיין, מדוע היה צריך יתרו לומר למשה רבינו שהוא לא יכול לעשות את הכל והוא יכול, ולמה משה רבינו לא חשב על כך לבד?

וצ"ל, שזוהי המעלה של מנהיג כמו משה רבינו שבאמת הרגיש שיכול להנהיג את כל העם לבד וכמו רועה צאן שמנהיג את כל הצאן לבדו ללא עוזרים כך הרגיש שיכול לישא את כולם, כאשר ישא האומן את היונק, ויתרו אמר לו שזה לא כך על פי הטבע והוא צריך להיות מציאותי משום שפה מדובר בעם כבוד של שישים רבוא.

תורת ה' תמימה משיבת נפש

שמות יט, ב

"ויחן שם ישראל נגד ההר" וברש"י, ויחן שם ישראל, כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת.

רואים אנו מזה שהצורה של הוויית התורה היא ללא מחלוקת של מדון, אלא כ"איש אחד בלב אחד", ומה שיש מחלוקות בתורה כגון בית שמאי ובית הלל וכל המחלוקות שמצינו במשנה ובגמרא, זה מחלוקות שהם לשם שמים

וסופם להתקיים, וגם על כך נאמר "אלו ואלו דברי אלקים חיים" והיינו שבכל דעה יכולה להתקיים גם הדעה שכנגד.

פרשת משפטים

יישוב הכלי יקר לשלושה שאלות לגבי עבד עברי

שמות כא, א

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי חינם:"

יש להעיר: א. שכתב רש"י ואלה המשפטים, כל מקום שנא' אלה פסל את הראשונים, "ואלה" מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני. ורואים שמשפטי התורה הינם המשך של עשרת הדיברות שנאמרו בסיני. וא"כ יש להקשות, מפני מה התורה פתחה את הפרשה בדין של עבד עברי שגנב מחבירו ואין לו ממה להשיב, ולכאורה היה ראוי יותר שהתורה תפתח את הפרשה בדין "אנוכי ה' אלקיך" וכו' - והיינו מה שנא' בסוף הפרשה "לא תשתחוה לאלהיהם" וכו'. וראוי שזה יהיה כתוב בתחילה ולא עבד עברי ששייך הוא לדיברה של "לא תגנוב"?

ב. עוד יש לשאול, מפני מה נאמר עבד עברי ולא אחיך או ישראל ?

ג. מדוע רק שש שנים יעבוד ולא פחות ולא יותר ?

ומפרש הכלי יקר - טעם להתחלת כל הדינין בשילוח העבד עברי חפשי לשש שנים, לפי שהדברות מתחילין "אנוכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". אמר כאן כשם שהיית עבד וחופשה ניתן לך כי פדיתך מבית עבדים, כך תקרא דרור וחפשי לעבדך הנמכר לך בגניבתו, כי גם אתם נמכרתם בגניבת יוסף שמכרוהו השבטים ונתגלגל הדבר שירדו על ידו למצרים לבית עבדים, ואעפ"כ יצאתם לחפשי, כן גם אתם לרבות עבדכם תשלחו חפשי. ומה שנאמר לשון עברי ולא נאמר אחיך או ישראל וכו', לפי שכל זרע אברהם היו מעבר הנהר, ושם עובדי עבודה זרה היו אבותינו מעולם, ואחר שנכנסו בצל כנפי השכינה נקראו בשם ישראל, וזה החוטא שנמכר בגניבתו נקרא בשם עברי, כי אחז דרכי אבותיו של אברהם. ולשון עברי נופל ג"כ על העובר עבירה, ואע"פ שחטא ועבר עבירה מ"מ אחיך הוא, לכך נאמר אחיך העברי וגו' אבל מוכר עצמו שלא חטא, נאמר בו כי ימוך אחיך סתם ולא נאמר העברי. וטעם לשש שנים יעבוד, י"א שסתם שני שכיר שלש שנים, שני ונקלה כבוד מואב שלש שנים כשני שכיר (ישעיה טז, יד), והוטל עליו משנה שכר שכיר בעבור הקנס של כפל וכו', וי"א שזהו דוגמת כל השביעית שנבחרו למנוחה לזכר חידוש העולם, כמו השבת והשמיטה והיובל, כי כל שביעי נבחר למנוחה, וזה יותר נכון וקרוב לשמוע.

"אשר תשים לפניהם" כשולחן הערוך שם ברש"י "אשר תשים לפניהם" אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניהם, כשולחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם.

ורואים ברש"י יסוד, שכאשר אומרים לאדם משפטים ודינים צריך ג"כ ליתן לו טעם בענין, ולא סתם לומר משפטים ודינים בלי שום טעם, וזה צריך להיות

כשולחן הערוך שאפשר לאכול בפה, כן תשים לפניהם, וזהו יסוד גדול בחינוך...

וכן נוסיף דהרי יש מצוות בלי טעם, וכן איסורים שהם לכאורה בלי סיבה, אז מה הפירוש אשר תשים לפניהם כשולחן הערוך? אלא בזה באמת ישים לפניהם ותאמר להם אלו המצוות זה גזירת מלך ואין בהם סיבה שאנו יודעים אותה."

נעשה ונשמע אמרו כאחד

שמות כד, ז

"ויקח את ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע":

ולכאורה כאן זה כבר אחרי שהם שמעו את עשרת הדברות ואת כל הדינים שבפרשת משפטים, אז מה זה שהם אמרו נעשה ונשמע, והיה צריך להיות כתוב נעשה. ובפרשת יתרו בפרק י"ט פסוק ח' כתוב, "ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה", ולא כתוב ונשמע, ושם לפני שהם שומעים היה צריך להיות כתוב ונשמע?

וצ"ל שאין מוקדם ומאוחר בתורה, והפסוק אצלינו שהם אמרו נעשה ונשמע היה באמת ביתרו לפני שהם קיבלו את התורה, ואילו הפסוק שנכתב בו שהם אמרו נעשה היה בפרשת משפטים לאחר שהם קיבלו את התורה והדינים, ועל כן הם אמרו רק נעשה, והראיה לכך מהגמרא בשבת דף פח. שההוא צדוקי אמר לרבא, שאתם עם פזיז שהקדמתם את הפה לאוזניים, שהייתם

צריכים קודם לשמוע, ואם אתם מוכנים תקבלו את התורה, ואם לא לא, וע"כ שמה שכתוב כאן בפרשת משפטים נעשה ונשמע היה לפני מתן תורה. ועוד אפשר לומר שהם התכוונו שגם מה שה' יגיד לנו אח"כ נעשה ונשמע.

פרשת תרומה

מהיכן היה שמן זית במדבר?

שמות כה, ה-ו

"וערת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שטים":

"שמן למאר" וגו':

וברש"י, ועצי שטים, ומאין היו להם במדבר, פירש רבי תנחומא, יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים.

ולכאורה גם שמן למאור הרי עשוי מהטיפה הראשונה של הזית, ונשאלת השאלה מאיפה היה להם זיתים במדבר?

וצ"ל, שכל מה שהקשה רש"י מאיפה היה להם, זהו רק כלפי העצי שטים שהיו צריכים הרבה מאד מהם בשביל בניית המשכן, אז אי אפשר לומר שהם סחבו איתם, ולכן צריך להגיע לכך שיעקב אבינו צוה עליהם בפירוש לבניו, אבל שמן זית זה כמו יתר הדברים שה' צוה שיביאו, ולא היה צריך מזה כמות גדולה, לכן מסתבר שכל זה היה להם גם בלי שיעקב אבינו צוה להם לקחת איתם.

פרשת תצוה

שמו של מרע"ה לא נזכר בפרשתינו

שמות כז, כ

"ואתה תצוה את בני ישראל" וגו':

אומר בעל הטורים, לא הזכיר משה בזה הסדר מה שאין כן בכל החומש, שמשעה שנולד משה אין סדר שלא הוזכר בה. והטעם משום שאמר מחני נא מספרך אשר כתבת, וקללת חכם אפילו על תנאי באה, ונתקיים בזה. וצריך לבאר, מדוע דוקא פרשת תצוה אין בה את השם של משה רבינו ולא פרשה אחרת?

וצ"ל, ע"פ הביאור השני של בעל הטורים שכתב, ועוד דזו הפרשה מדברת בטכסיסי כהונה וממשה היתה צריכה הכהונה הגדולה לצאת, אלא על ידי ססירב לילך בשליחות המקום נטלה ממנו ונתנה לאהרן, לכן לא נזכר שמו של משה בפרשה זו מפני עגמת נפשו.

והנה אחר ההתבוננות, הטעם השני משלים את הטעם הראשון, מדוע נבחרה דוקא פרשה זו שלא נאמר בה משה ולא פרשה אחרת, משום שהפרשה מדברת מענייני כהונה גדולה שנלקחה ממשה רבינו ומפני עגמת נפשו.

ועוד נראה בישוב הקושיא מדוע דווקא בפרשה זו נעדר שמו ולא בפרשה אחרת, על פי מה שאמר הגר"א מוילנא, שלעולם נופל יום ז' באדר יום פטירתו של משה רבינו בפרשת תצוה (ישנם מקרים נדירים ובודדים אשר בהם נופלת פרשה זו לאחר ז' באדר), וידע נותן התורה הצופה ומביט עד סוף כל הדורות כי בז' באדר יסתלק משה רבינו, ולכן לא זכר את שמו

בפרשה זו הנופלת ביום פטירתו, כדי לרמוז דבר זה. ועל פי זה מבואר למה דוקא פרשת תצוה ולא פרשה אחרת. ועוד נראה בביאור הענין מדוע חל יום פטירתו של משה רבינו בפרשת תצוה וכן שלא הוזכר בה שמו, משום שמושה רבינו היה עניו מכל אדם ולא רצה שיזכרו את שמו בזמן פטירתו, וכן מקום קבורתו לא נודע וזה על אותו דרך.

מהיכן היה אילנות של זיתים במדבר?

שם

”ואתה תצוה את בני ישראל, ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד“:

וברש"י זך, בלי שמרים, כמו ששנינו במנחות דף פו. מגרגרו בראש הזית. וברש"י בויקהל (שמות לה, יד) ואת שמן המאור, אף הוא צריך חכמי לב שהוא משונה משאר שמנים כמו שמפורש במנחות מגרגרו בראש הזית והוא כתית וזך.

ויש לתמוה, שאם צריך לגרגרו בראש הזית, הרי הם היו במדבר ומאיפה היו להם אילנות של זיתים שהם יכלו לגרגר אותם בראש הזית, ולגבי עצי שטים בפרשת תרומה הקשה רש"י מאיפה היה להם ותירץ שיעקב אבינו צפה ברוה"ק וציווה שיביאו, אבל כאן לא נאמר מאיפה היה להם, ולא יועיל ליישב שהם הביאו איתם ממצרים משום שצריך לגרגר את זה בראש הזית והם היו במדבר? וגם א"א לומר שבמדבר באמת לא היו מגרגרים בראש הזית, דהא

רש"י בפרשת ויקהל כותב, שהוא צריך חכמי לב שהוא משונה משאר שמנים וכו' שמגררו בראש הזית, וזה הולך ודאי על המשכן, וצ"ת.

פרשת כי תשא

הגמרא בברכות דף ל"ב ע"ב אומרת, "התשכח אשה עולה". אמר הקב"ה, כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר, אמרה לפני רבש"ע, הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל, אמר לה "גם אלה תשכחנה". אמרה לפני רבש"ע, הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני, אמר לה "ואנכי לא אשכחך". והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא, מאי דכתיב "גם אלה תשכחנה" זה מעשה העגל "ואנכי לא אשכחך" זה מעשה סיני.

וקשה שמצינו בגמרא בסנהדרין דף קב. אמר רבי יצחק, אין לך כל פורענות ופורענות שבאה לעולם שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון, שנאמר "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם", ומשמע מכאן שאין שכחה ממעשה העגל?

וצ"ל שמה שנאמר שהקב"ה ישכח את מעשה העגל הכוונה שהוא לא יעשה כליה בעם ישראל בגלל חטא העגל, אבל באמת יהיו עדיין פורענויות בעולם שסיבתם היא בצירוף מעשה העגל ח"ו.

שמות לב, כב

"ויאמר אהרן אל יחר אף אדני אתה ידעת את העם כי ברע הוא": ולכאורה מבואר מהמשך הפסוקים שהקב"ה עדיין כעס על אהרן ולא התקבלה טענתו

שאמר שהעם היה ברע, ולכאורה צריך להבין מדוע באמת לא התקבלה טענתו, וכן מבואר בפסוק ל"ה ויגף ה' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן ומבואר שהעגל מתייחס לאהרן?

וצריך לומר ע"פ המבואר בפסוק כ"ה, "וירא משה את העם כי פרע הוא, כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם", ותרגם אונקלוס את המילים כי פרע הוא כי פרעה אהרן, ארי בטיל הוא ארי בטלינון אהרן, ומשמע שהטענה היתה על אהרן שהעם היה פרוע ומה זה פרוע שהם היו בטלים והבטלה מביאה לידי חטא. ובחומש ויקרא לא תרגם אונקלוס שפרוע זה בטלה, וע"כ שזו היתה הטענה המיוחדת על אהרן שהיה צריך להעסיק אותם ולומר להם בואו ונקבל את פניו של משה רבינו שהוא צריך לבא מחר, וזה שהם התבטלו הביא את החטא ולכן היתה עדיין קפיידא על אהרן.

יש לשאול בג' פרשיות האחרונות האלו, מדוע נאמר בפרשת תרומה, "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו ליבו", וכן בפרשת תצוה "ויקחו אליך שמן זית זך", ומאידך בפרשת כי תשא לגבי מחצית השקל משתמשת התורה בלשון "ונתנו איש כופר נפשו"?

ובאמת כבר עמדו המפרשים מפני מה נאמר ויקחו ולא ויתנו, וביארו שזה בא להורות שאין האדם נותן משלו כלום, אלא הכל מהקב"ה, והוא רק לוקח מה' ומעביר את מה שה' נתן לו בחזרה. ומה שנא' בפרשת כי תשא ונתנו, ביאר בזה הבעל הטורים, שאם נקרא את המילה "ונתנו" למפרע יהיה ג"כ "ונתנו", וזה בא להורות שאדם שנותן לצדקה יחזור הכסף אליו ולא יחסר לו מחמת זה כלום.

ועפ"ז מבואר, שכאן הוא גלגל החוזר בעולם, שמה שנותנים בסוף חוזר, וע"כ התורה פה כתבה ונתנו, שהרי כאן צריכים ליתן בעד כופר נפש, א"כ מתאימה פה המילה ונתנו, שהכל חוזר בעולם, וכן הנשמה היא גלגל החוזר בעולם,

וכמו שהנשמה חוזרת בעולם לתקן את מה שהיא צריכה, כן הצדקה חוזרת בעולם שלמי שנותן צדקה יחזור לו עי"ז כל צרכו.

יש לשאול מה השתנה לגבי המנורה שנעשית כולה מקשה אחת, בשונה משאר כלי המשכן שנעשו מכמה חלקים?

וצ"ל, שהמנורה שנמשלה לתורה משום שהרוצה להחכים ידרים (בבא בתרא כה:): וממילא חייב להיות שהכל יהיה מקשה אחת ולא חלקים חלקים, משום שהתורה כולה היא מקשה אחת, ואפי' שיש מחלוקות בתורה, זה הכל כי יש שבעים פנים לתורה, אבל בכל צד יכול להיות גם הצד השני משום שאלו ואלו דברי אלוקים חיים.

פרשת ויקהל

מענייני השבת

שמות לה, ב

"ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה" וגו'.

הנה אנו אומרים בתפילת שבת, "ובשביעי רצית בו וקדשתו, חמדת ימים אותו קראת, זכר למעשה בראשית", היינו, שהקב"ה קרא לשבת חמדת ימים, וכן שהשבת היא זכר למעשה בראשית. ולכאורה יש לשאול, היכן קרא הקב"ה לשבת חמדת ימים?

ומובא בבעל הטורים על בראשית פ"ב פסוק ב', "ויכל אלוקים" - תרגום ירושלמי "וחמד", זהו שאמרו חמדת ימים אותו קראת, והיינו שהפירוש של "ויכל" זה שהקב"ה חמד את השבת מכל הימים.

ויש להוסיף לזה דברים נפלאים שמובא בס' צרור המור (לחכ"א ממגורשי ספרד) בבראשית שם וז"ל, ולזה אמרו כי ויכולו הוא לשון חמדה, כמו נכספה וגם כלתה.

ויכל א-להים ביום השביעי - ויחמוד, כי ה' חמד בהם להכניס לשבתו, וזהו ויכולו שנכספו לפניו שמים וארץ. וכן ויכל א-להים ביום השביעי, ויחמוד ביום ז' מכל שאר הימים. וזהו שאמרו חמדת ימים אותו קראת. וכן ויכל א-להים ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה, לפי שהשבת נתן קיום לכל הדברים. ולכן חמד השם ביום השביעי יותר מכל המלאכות שעשה, אחר שהיום הזה נתן קיום לכל הדברים ולכל המלאכות, ולפי שיום השבת נותן כח לכל הדברים, ולכן צייתה התורה "שור או כשב או עז כי יולד, והיה שבעת ימים תחת אמו" וגו' (ויקרא כב, כז), בענין שיעבור עליהם יום השבת, ויתן להם כח וקיום. וכן צוה השם על המילה שתהיה בשמיני, בענין שיעבור עליו שבת, ויתן לו כח וקיום לסבול המילה, עכ"ל. ונמצינו למדים לפ"ז דבר נפלא, שבכל שבת שאנו עוברים בחיינו ומקיימים אותה כראוי, אנו מקבלים עוד כח ועוז ברוחניות ובגשמיות.

ויש להתבונן עוד, מדוע השבת נקראת רק "זכר למעשה בראשית", הלא היא חלק בלתי נפרד מעצם מעשה בראשית, וכשם שהקב"ה ברא את השמים ואת הארץ וכל צבאם בששה ימים, כך הוא ברא גם את השבת שהיא מנוחה, אז מדוע היא מוגדרת כ"זכר למעשה בראשית"?

ונראה לומר ע"פ הנ"ל, שבאו בנוסח זה לומר, שהשבת איננה רק פרט אחד שנברא מתוך כל הברואים שנבראו בשבעת ימי הבריאה, אלא כיון שהיא בגדר 'חמדת ימים', שבה חשק ה' ביותר מתוך כל מה שברא, והיא הדבר הכי

עיקרי בכל הבריאה, א"כ היא זכר לכל מעשה בראשית, ולא רק לחלק קטן ממנו.

וכן יש להוסיף, שמסכת שבת נגמרת בפרק "מי שהחשיך" ומתחלת בפרק "יציאות השבת", וזה בא לרמז שמי ששומר שבת עד שהחשיך היום כראוי, יזכה להחזר הוצאות (יציאות) השבת, שהקב"ה יפרע ויתן לו שכר בעוה"ז ובעוה"ב על אשר שימר את השבת כראוי. וה' יתן שתקויים בנו הבקשה: "וזכנו לקבל שבתות מתוך רוב שמחה, ומתוך עשר וכבוד, ומתוך מיעוט עונות", אכ"ר.

(מתוך הקדמה לספרי חמדת-שמואל, עמ"ס שבת)

~*~

אזהרת שבת למלאכת המשכן

שם-

"ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת":

וברש"י הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה את השבת.

ואומר השפתי חכמים שהיה קשה לרש"י למה הזהירם עוד פעם על שבת הלא כבר הזהירם, אלא לומר שאינו דוחה את השבת.

וקשה דהא גם בפרשת כי תשא הזהירם על שבת, ורש"י כותב בפרק ל"א פסוק י"ג ואתה דבר אל בני ישראל, ואתה אע"פ שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה, וא"כ

כבר הזהירים על שבת אחר שהזהירים על המשכן אז נשאר קשה מדוע הזהירים שוב?

וצ"ל שהפשט ברש"י שבכל מקום שהתורה מזכירה את ציווי מלאכת המשכן התורה מקדימה את אזהרת שבת ולכן אינה דוחה את מלאכת המשכן.

פרשת פקודי

ויתר להם הקב"ה על מעשה העגל

שמות לה, כא

"אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן":

וברש"י משכן העדות. עדות לישראל שויתר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם.

וכן מצינו בגמרא (הובא לעיל) בברכות דף ל"ב ע"ב "התשכח אשה עולה" אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר, אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל, אמר לה "גם אלה תשכחנה" אמרה לפניו רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני אמר לה "ואנכי לא אשכחך", והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי דכתיב "גם אלה תשכחנה"

זה מעשה העגל, "ואנכי לא אשכחך" זה מעשה סיני. (ורק יש לעיין בפשר הדבר שויתר להם הקב"ה הרי כל האומר הקב"ה ותרו וכו').

חזק חזק ונתחזק

פרשת ויקרא

כשהאדם מתקרב להקב"ה אז נחשב לאדם

ויקרא א, ב

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם":

ויש לפרש בדרש, שהקב"ה אומר למשה רבינו תדבר אל בני ישראל ותאמר להם מתי אתם נחשבים לאדם? כש"אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", דהיינו כשהאדם מתקרב להקב"ה ועושה תשובה, אז הוא נחשב לאדם.

פרשת צו

אין צו אלא לשון זירוז

ויקרא ו, ב

”צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה” וגו’:

וברש”י, צו את אהרן. אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות. אמר רבי שמעון ביותר צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון כיס. (ובעולה, מפרש האור החיים שיש חסרון כיס לכהן שכולה כליל לה’).

יש להבין דבר ראשון דהרי מדובר באהרן וצריכים לזרוז אותם? ועוד דהרי כהנים זריזים הם ומדוע צריכים לזרוזם?

וע”כ צ”ל, שהרי ידוע הכלל שנאמר במשנה ”אל תאמין בעצמך עד יום מותך” והיינו שגם אם הבן אדם נחשב לצדיק זריז וכו’ צריך עדיין לזרוז שלא יפסיד חלילה.

פרשת שמיני

ויקרא י, ח-ט

”וידבר ה’ אל אהרן לאמר: ”יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד ולא תמתו חקת עולם לדרתיכם”:

ויש לשאול, לפי הפשטות שרק כעת ציוה ה' שלא ישתו הכהנים יין לפני שנכנסים למקדש מדוע העניש הקב"ה את נדב ואביהוא לפני שציוה על כך? וראיתי שכתב רבינו יהונתן אייבשיץ זצוק"ל שבאמת לא נענשו מחמת שהיו שתויי יין, אלא עובדה זו רק גרמה להם לעשות עבירות, אבל באמת סיבת מיתתם היא העבירות שהם עשו אחרי זה, וזה שהם שתו יין רק גרם להם לעשות עבירות. (אבל יש להעיר ממה שכתוב ברש"י בפסוק ב', רבי ישמעאל אומר שתויי יין נכנסו למקדש. וחזינן מזה שכן היה חטא מצד היותם שתויי יין עוד לפני שציוה ה').

ויקרא י, טז

"ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף" וגו':

מצינו בגמרא בקידושין דף ל. שדרש דרש זה חצי התורה דרש מצד אחד ודרש מצד שני, וחזינן מזה דצריכים לדרוש התורה בדרשות ובפלפולים וכן כתב בתורת משה לה"ח חתם סופר" ונביא דבריו: דרש דרש משה חצי התורה בתיבות וי"ו דהולך על גחון חצי התורה באותיות יש לרמוז על מה שאמרו חז"ל חבל על שמש גדול (היינו על נחש שנתקלל), כוונתם אילו לא נתקלל העולם היו כל אנשי העולם עובדים ה' בג"ע כאדם הראשון וצרכיהם היו נעשים ע"י ס"מ וכת דילי ונחש וכדומה כשמעון אחי עזריה והיו הם כזבולון עם יששכר והיינו חציו של התורה אך משנתקלל והם משטינים ומבלבלים אזי ע"י פלפול התורה מוציאים הקליפות מן הקדושה כידוע, והיינו חציו של תורה, וידוע דקודם העולם היתה התורה לפניו ית"ש באותיות ולא בתיבות (כמבואר בהקדמה לרמב"ן על התורה), והי' אז חציו גחון שהיא הנחש, ואח"כ כשנכתבה בתיבות וכבר קלקל הנחש ונתערבו בתוך התורה דברים שצריכים דרש והי' מן אז חצי התורה בתיבות דרש דרש משה, והיינו דרשות התורה

ופלפולים (וחזינן רק דבלי קלקול הנחש היתה התורה מבוארת בלי דרשות
ובלי פלפולים).

פרשת תזריע

ויקרא יב, א-ב

"וידבר ה' אל משה לאמר": "דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה
זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא": ובויקרא יג, ג "ואם בהרת לבנה
היא בעור בשרו ועמק אין מראה מן העור ושערה לא הפך לבן והסגיר הכהן את
הנגע שבעת ימים": וכן על זה הדרך בפרשה הכהן מסגיר שבעת ימים.

ויש להבין מדוע הרבה מדיני טומאה וטהרה זה שבעת ימים? ועוד הוקשה
לי במס' שבת מדוע למדים שבת מטומאה וטהרה? ומזה שהם נלמדים ביחד
בדיני שבת רואים שדיני טומאה וטהרה ושבת קשורים זה בזה כי גם לדיני
טומאה וטהרה יש דין של שבעת ימים.

והובא בהקדמה לספרי חמדת שמואל עמ"ס שבת בשם צרור המור שכתב
ולכן חמד השם ביום השביעי יותר מכל המלאכות שעשה, אחר שהיום הזה
נתן קיום לכל הדברים ולכל המלאכות, ולפי שיום השבת נותן כח לכל
הדברים, ולכן צייתה התורה שור או כשב כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו
בענין שיעבור עליהם יום השבת ויתן להם כח וקיום וכן צוה השם על המילה
שתהיה בשמיני בענין שיעבור עליו שבת וייתן לו כח וקיום לסבול המילה.

וצ"ל, שכן הוא בענייני טומאה וטהרה, שהשבת נותנת כח לצאת מן הטומאה ולכן צייתה התורה שיהיה בטומאתו שבעת ימים כדי שוודאי תעבור עליו השבת ויוכל לצאת ע"י כח השבת במהרה מן טומאה לטהרה.

פרשת מצודע

ויקרא יד, ד

"וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב":
וברש"י ועץ ארז. לפי שהנגעים באין על גסות הרוח. ושני תולעת ואזוב, מה תקנתו ויתרפא ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזב. רואים אנו מכאן שארז זה סמל של גאווה וכן למדים אנו שכתוב לעולם אל יהיה אדם קשה כארז אלא רך כקנה.

ויש לעיין א"כ הרי כתוב "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה" ומשמע שארז זה דבר חיובי?

וע"כ צ"ל, שבכל מה שה' ברא יש צד חיובי שאפשר ללמוד ממנו ויש צד שלילי שאפשר ללמוד ממנו, ובארז יש באמת את העניין שהצדיק צריך להיות מרומם וטוב כארז "בחור כארזים" אבל לא את הקושי שבארז והגאווה של ארז וכלפי זה באמת צריך הוא להשפיל את עצמו כתולעת וכאזב.

פרשת אחרי מות

ויקרא טז, א-ב

"וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימותו": "ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארן ולא ימות כי בענן אראה על הכפרת":

וברש"י, מה תלמוד לומר היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו משל, לחולה שנכנס אצלו רופא אמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב. בא אחר ואמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה זרזו יותר מן הראשון לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן.

וברש"י בפסוק ב' ולא ימות. שאם בא הוא מת. כי בענן אראה. כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני, ולפי שגילוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטורת ביום הכפורים:

וממשמעות רש"י נשמע שהחטא של בני אהרן היה שהם נכנסו למקום שהשכינה נמצאת שם תמיד, ולפי המדרש נכנסו לאיפה שנכנסים ביום הכיפורים שזה לפני ולפנים בקודש הקודשים.

ויש לעיין בזה, דהא מבואר בפרשת שמיני שחטאם תלוי במחלוקת, או שהורו הלכה בפני משה רבם, או שהוא בכניסתם שתויי יין למקדש, ואם החטא היה כמבואר שהם נכנסו למקום שהשכינה נמצאת שם תמיד, מדוע צריך להגיע לכך שהורו הלכה בפני רבם או שנכנסו שתויי יין הרי די בכך שנכנסו לקודש הקדשים?

וביותר קשה, דהא רש"י שם אומר שמהיכן יש ראייה ששתויי יין היו, מכך שאח"כ הקב"ה הזהיר את אהרן ובניו יין ושכר אל תשת לפני הכניסה למקדש, וע"כ שזה היה החטא שלהם, ואילו פה מפורש אחרי מות שני בני אהרן שהם באו למקדש במקום שהשכינה נמצאת שם?

ומצאתי בכלי יקר שם שמקשה, שבאמת רבו הדעות מפני מה הם מתו, ועל כולם יקשה שהתורה אומרת במפורש שהם הקריבו אש זרה שה' לא ציוה אותם. ועל כל אחד יש לו מהלך, ובשתויי יין המהלך הוא, שהרי הקב"ה כן ציוה להקריב שנא' ונתנו בני אהרן הכהנים אש, שמצוה להביא מן ההדיוט, ואיך יאמר אשר לא ציוה אותם, אלא שהם באמת יכלו להביא, אבל מכיוון שהם שתו יין אף כי אמנם עדיין לא נאמרה פרשה זו של שתויי יין שאסור ליכנס במצב זה למקדש, הם היו צריכים לחשוב על דרך הפסוק הקריבהו נא לפחתך, והיה להם לידע מסברא כי אין לבוא בשער המלך והוא שיכור. ועל כן יש להוסיף, שהקב"ה פה באחרי מות גם אומר לבני אהרן, שהיה מוטל עליכם לחשוב מסברא, שלא רק העניין של שתויי יין שזה ודאי אסור בהחלט ליכנס למקדש, אלא גם יש עוד איסור וזהו משמרת למשמרת, שגם אם אינם שתויי יין במקום קודש הקודשים אין ליכנס אלא אלא בענן הקטורת ביום הכיפורים. והדברים נפלאים כנתינתם מסיני.

פרשת קדושים

ויקרא יט, א-ג

"וידבר ה' אל משה לאמר": "דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם": "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ה' אלקיכם":

ומבואר ברש"י שמה שסמך הכתוב שמירת שבת למורא אב לומר אע"פ שהזהרתך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצוות.

ועדיין מוטל עלינו להבין את הסמיכות של קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם לאיש אמו ואביו תיראו.

וצ"ל, דזה על אותו דרך שכתב רש"י וכן בשאר כל המצוות, וזהו קדושים תהיו שצריך קודם לשמוע להקב"ה ולהיות קדוש ופרוש מן העבירה ולקיים מצוות ורק אח"כ איש אמו ואביו תיראו אחרי כן שהאבא או האמא אומרים לעשות דבר ואין בו ניגוד למה שמצווה הקב"ה אז איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו.

וכן יעויין באור החיים הקדוש שביאר את הסמיכות, שאם יצר הרע מתגבר על האדם יצייר דיוקן של אביו כדי לפרוש מן העבירה ועל ידי כך יזכה להיות קדושים תהיו וכו'.

ויקרא כ, טו-טז

"ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת ואת הבהמה תהרוגו": "ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אתה והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו דמיהם בם":

ויש להבין מה שונה כאן שפירט הכתוב גם באיש וגם באישה יותר משאר איסורי עריות?

וצ"ל דגבי אשה הזהירה התורה יותר דבה אמרו בגמרא "טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו".

פרשת אמור

ויקרא כג, טו-טז

"וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה": "עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה":

ומבואר בגמ' במנחות שממחרת השבת זהו יום טוב ראשון של פסח. ויש להבין מדוע דווקא יום טוב ראשון של פסח נקרא שבת? הרי לכאורה כל יום טוב איקרי שבת?

ושמעתי לחדש, דהנה גבי בריאת העולם בכל יום נאמר ויהי ערב ויהי בוקר, ובשבת לא נאמר כלל ויהי ערב ויהי בוקר יום השביעי ומדוע?

וצ"ל, דאין צורך לומר ויהי ערב ויהי בוקר, מכיון שבשבת נשלם הכל והבריאה כולה אומרת שבת ואין צורך להבדיל בין בוקר לערב כי הכל ברור. וממילא כן הוא יום טוב ראשון של פסח שבלילה זה הכל ברור, ובחז"ל נכתב על יום זה לילה כיום יאיר, שזה קאי על יום טוב ראשון של פסח שהוא כמו יום. ממילא מובן מדוע כינתה התורה את יום טוב הראשון של פסח שבת.

פרשת בהר

ויקרא כה- כה לה לט

בפסוקים- "כי ימוך אחיך ומכר מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו": "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך": "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא תעבד בו עבודת עבד":

ויש להבין, בכל שינויי הלשונות בפסוקים, מדוע נאמר בתחילה כי ימוך אחיך, ואח"כ כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך, ואחרי זה וכי ימוך אחיך עמך?

ובכלי יקר, כתב וז"ל- ונראה כי שינוי הלשון שבכל פרשיות אלו מורה ע"ז כי במכירת המטלטלין לא הזכיר כלל כי ימוך כי יכול להיות שלפעמים אדם מוכר מטלטליו אע"פ שאינו מן מערכו כ"כ אלא שהוא נצרך לזוזי אבל מאחזתו אפי' מקצתה אינו מוכר עד כי ימוך אבל עדיין אינו מטה ידו כ"כ ע"כ הוסיף בלוקח בריבית כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך כתב לשון עימך על התמוטטות ולא על כי ימוך כי דבר זה גלוי עמך כי אזלת ידו וכוחו אז אינו

עתה אבל מה שהוא מך עדיין אינו עמך כי עדיין לא תגלה חרפתו בקהל כי הוא מך אבל במוכר עצמו שקשה הוא מכולם אמר וכי ימוך אחיך עמך כי כבר נגלה עמך עניו ומרודו ודוחקו מאחר שהוא מוכרח למכור עצמו ובנמכר לגר שנגלה גם לגר כי מך הוא לכך אמר ומך אחיך עימו ולפי זה צריכין אנו לומר שמיכה גרוע ממטה ידו ושניהם כאחד מן אחת מהם ועימך של מיכה גרוע מן עימך של מטה ידו ועימו של גר גרוע מכולם, ע"כ.

פרשת בחוקותי

ויקרא כו ג

בפסוק "אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם":

ברש"י אם בחוקתי תלכו. יכול זה קיום המצוות כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו הא מה אני מקיים אם בחוקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה.

ויש להבין ברש"י, דהרי שונים מצוות מחוקים שהרי מצוות יש בהם טעם וחוקים אין בהם טעם וסיבה, וכמו פרה אדומה ושילוח הקן, ואולי לכן התורה כופלת את הלשון בחוקותי שזה חוקים בלי טעם, ומצותי שזה מצוות עם טעם, ומניין לרש"י שתהיו עמלים בתורה?

ועוד יש להבין ברש"י מדוע בחוקותי זה קשור לשתהיו עמלים בתורה, היכן יש קשר ביניהם?

ובבעל הטורים כתב, אם בחוקותי תלכו בגי' עמלים בדברי תורה.

וצ"ל, דנאמר כאן אם בחוקתי תלכו וזה באמת נגיד שקאי רק על חוקים ואח"כ מצוות שזה דברים עם טעם אז אם כבר נאמר שהם הולכים בחוקות בלי טעם ודבר כ"ש שהם הולכים אחרי המצוות עם טעם ולכן זה מיותר וע"ז אומר המדרש שמכיוון שזה מיותר זה הולך על שתהיו עמלים בתורה.

רק יש עדיין להבין, דא"כ מיותר ואת מצוותי תשמורו כי בחוקתי הולך על הכל וממצוותי היינו צריכים ללמוד שתהיו עמלים בתורה וצ"ע.

ובאור החיים הק' כתב מדוע בחוקותי מתקשר לשתהיו עמלים בתורה- וז"ל: וטעם שקרא הכתוב עמל התורה חוקה, לצד שיש בה מצוה אפילו ללמוד דברים שלמדם פעמים שלש והם ידועים אצלו כי חפץ ה' בעסק התורה חוקה חקק.

חזק חזק ונתחזק

פרשת במדבר

יש לשאול, מדוע קוראים את פרשת במדבר לפני חג השבועות - זמן מתן תורתנו?

ויש ליישב בשני אופנים:

א. הגמרא במסכת עירובין (נד, א) אומרת, אמר רב מתנה, מאי דכתיב "ומדבר מתנה", אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו. ויש לבאר שלכן קוראים את פרשת במדבר לפני מתן תורה, משום שצריך האדם לעשות את עצמו כמדבר בשביל לזכות לקבלת התורה, והגמרא בנדרים (נה, א) אומרת בנוסף לזה שצריך שיהיה שפל רוח כמדבר.

ב. עוד נראה לבאר בטעם הדבר, שהוא משום שבשביל לקבל את התורה שנמשלה למים צריכים להיות צמאים לקבל את התורה, ולזה מורה המדבר שאין בו מים והנמצאים בו צמאים וכך צריך לבא לקבל את התורה בצימאון של מדבר. ולאחר מתן תורה אנו קוראים את פרשת נשא, להורות שה' נושא אותנו להיות עם המיוחד שראוי לביהמ"ק, ובפרט למנורה שרומזת לתורה שנכתב עניינה בפרשת בהעלותך.

פרשת נשא

במדבר ו, ח

"כל ימי נזרו קדש הוא לה" ובהמשך בפסוק י"א "מאשר חטא על הנפש"

וברש"י, שלא נזהר מטומאת המת רבי אלעזר הקפר אומר שציער עצמו מן היין. ולדרך זו נמצא שהוא חוטא כבר מתחילה על שציער מן היין,

וקשה הרי התורה קוראת לו קדוש הוא לה', ובשלמא למ"ד שלא נזהר מטומאת המת מובן שזה קרה עכשיו שלא נזהר, אבל בתחילה הוא היה קדוש, אבל למ"ד שציער את עצמו מן היין יוצא שבתחילה כבר נקרא חוטא, אז מה הפירוש בתואר קדוש שמכנה אותו התורה?

ומצאתי בכלי יקר פירוש יקר, שגם רבי אלעזר הקפר מודה שנקרא קדוש ולא חוטא, כי נזיר אלוקים הוא, אמנם אם נטמא במת שדינו והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו ומכאן ולהלן התבטלו לו כל ימי הנזירות, הרי שהתגלה למפרע שהימים הראשונים לא היו בכלל בגדר נזירות, וכאילו ציער את עצמו בהן מן היין בלא טעם בלא עת נזירותו, ועל כן הוא נקרא חוטא על אותם הימים הראשונים שאינו בהם כי אם כמצטער בעלמא בלא נזירות וקדושה.

סמיכות ברכת כהנים לפרשת נזיר

במדבר ו, כב

"וידבר ה' אל משה לאמר: כה תברכו את בני ישראל אמור להם".

מוטל עלינו לבאר מדוע נסמכה פרשת ברכת כהנים לפרשת נזיר?

ונראה שזהו משום שהכהנים צריכים להיות כמו נזירים שאינם שותים יין, ולפני שהם מברכים את בני"ב בברכת כהנים אסורים הם ביין וכמו שאסור ליכנס לביהמ"ק שתויי יין כן אסור לברך את בני"ב כשהם שתויי יין, ומהאי טעמא אינם נושאים כפיים בתפילת המנחה לבד מצומות.

הנה בפרשה שלנו מובאים כל ענייני הנשיאים שהביאו את קרבנותיהם, ובכל אחד ואחד נכתב בפירוש כל מה שהביא, ולכאורה יש להתבונן שמכיון שכל אחד מן הנשיאים הביא אותו דבר ממש כמו כולם, מדוע התורה פירטה כל אחד בנפרד, הלא היה יותר מתאים להזכיר את כולם ולכתוב פעם אחת מה שהביאו, ובפועל לא נהגה התורה כך אלא האריכה כ"כ עד שפרשת נשא היא הכי ארוכה בכל פרשיות התורה?

וצ"ל שהרי ידוע מה שאמרו חז"ל (במדבר רבה פנחס פכ"א) כשם שאין פרצופיהן שווין כך אין דיעותיהן שוות, וכל נשיא שהביא אמנם הביא אותו דבר כמו שהשני הביא, אבל זה אחרת ממה שהוא הביא, שכן זה עם כוונות אחרות, וזוהי המיוחדות שבכל נשיא בקרבן הזה שבו בחר ה', אמנם לעין

היבשה זה נראה אותנו דבר, אבל הקב"ה יודע כוונתנו וכל אחד בדרך שלו בעבודת ה' שלו ובקרבתו שלו, ולא ראי זה כראי זה, לכן התורה הדגישה כל קרבן וקרבן בפני עצמו, שכל קרבן הוא מיוחד, וכך זה עד ימינו אנו, כל אחד בחוג שלו ובסביבה שלו, ואין צורך לקנאות ולהתקנאות באף אחד, כי בזה בחר ה' בכל צבעי וגונו עם ישראל הק'.

פרשת בהעלותך

במדבר ח ב

"דבר אל אהרן ואמרת אליו, בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות": יש במילה בהעלותך חמישה הברות כנגד חמישה חומשי תורה "ב-ה-ע-לו-תך"-

ונאמר במדרש פליאה- "זהו שכתוב "פתח דבריך יאיר" והכל לפי זה שאומר שגובהה של המנורה 17 טפחים.

ומסביר הדברי נועם- המספרים של המנורה מרמזים על כל אחת מהפסוקים של חמשה חומשי תורה. הפסוק הראשון של חומש בראשית 7 מילים כנגד

קני המנורה. הפסוק הראשון של שמות 11 מילים כנגד 11 כפתורים. פסוק הראשון של ויקרא 9 מילים כנגד 9 פרחים. פסוק הראשון של דברים 22 מילים כנגד 22 הגביעים. ובפסוק הראשון של במדבר יש 17 מילים כנגד גובהה של המנורה. אך כל זה מסתדר למי שאומר שגובה המנורה הייתה 17 טפחים אך למי שאומר שהיה הגובה 18 טפחים חידוש זה לא מסתדר. וזהו כוונת המדרש "פתח דברך יאיר" שהפתח ההתחלה של דברך של החמשה חומשי תורה יאיר וזה רומז על המנורה וזה רק למי שסובר שגובהה היה 17 טפחים.

ואף אנו נאמר כנ"ל שהמילה בהעלותך שבה מתחילה הפרשה של המנורה יש בה 5 הברות כנגד חמישה חומשי תורה וזהו ג"כ "פתח דברך יאיר".

אל נא רפא נא לה

במדבר יב, יג

"ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה"

רואים בחז"ל שמאוד חיבבו את תפילת משה רבינו ע"ה על החולה במילים "אל נא רפא נא לה" יותר ממה שאהרן הכהן התפלל ויותר מכל התפילות שתיקנו חז"ל על חולה. והסיבה לכך י"ל דנאמר "לעולם ישנה אדם בדרך קצרה" כי כך אפשר יותר לזכור ולהבין בכל מקום לכן תפילה זו חשובה ביותר.

ועוד נאמר משום שמושה רבינו ע"ה לא הקפיד על מרים אחותו, ועוד התפלל עליה לכן תפילה זו חשובה ביותר.

להגיד שבחו של אהרן שלא שינה

במדבר ה, ג

בפסוק, "ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה":

יש להבין מדוע לא כתוב ויעש כן אהרן כאשר צוה ה' את משה, ומדוע התורה מפרטת אל מול פני המנורה העלה נרותיה? ועל כן נראה, דזהו שכתב רש"י להגיד שבחו של אהרן שלא שינה. ולא רק עשה מה שאמרו לו שהוא עושה איכשהו והוא עשה בדיוק מה שציוה אותו ה' אל מול פני המנורה העלה נרותיה לא בערך אלא בדיוק.

פרשת שלח

במדבר יג טז

"אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע":

וברש"י, ויקרא משה להושע וגו'. נתפלל עליו יה יושיעך מעצת מרגלים. ולכאורה גם עוד דבר נוסף, שנוסף הניקוד "קובוץ" במילה יהושע מהמילה הושע שהיה ניקוד "צירה" עד עכשיו ומדוע זה השתנה? וצריך לומר שהניקוד "צירה" מלמד על הצרה שהיה יהושע עם המרגלים, ומשה רבינו התפלל שה' יוציא את יהושע מצרה זו ויקבל את הניקוד "קובוץ",

שזה מרמז שבעתיד אחרי שמושה רבינו ע"ה ייפטר מן העולם, יזכה יהושע בן נון לקבץ את עם ישראל ויהיה המנהיג הבלתי מעורער בעם ישראל ולכן זכה לניקוד "קובוץ". שנזכה שה' יקבץ נדחי עמו ישראל ברחמים אמון.

במדבר יג, ד

בפסוק, "ואלה שמותם למטה ראובן" וגו':

יש להקשות מדוע שמות המרגלים לא מופיעים לפי הסדר של השבטים? והרמב"ן פירש - שמנאן לפי מעלת השלוחים ולא כתולדותם. כי היו ראשים ונשיאים בעם כאשר סיפר, ואין מעלתם שווה, אבל יש בהם גדול מחברו בחכמה ובמנין ובכבוד, והקדים הנכבד הקודם במעלה, כי ממעלת עצמם מנאם לא למעלת השבט. וכן בנשיאים החולקים להם את ארץ כנען הזכירם כפי המעלה ולא כתולדותם.

במדבר יג, יא

"למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי":

יש להקשות מדוע על מנשה נאמר "למטה יוסף למטה מנשה" ועל אפרים נאמר רק "למטה אפרים הושע בן נון" ולא נאמר למטה יוסף? ומצאתי ב"דעת זקנים מבעלי התוספות", שכתב דכאן שקליה יוסף למטרפסיה (שבא לו על גמולו), לפי שהוציא דיבה (כדכתיב "ויבא יוסף את דבתם"), ולכך הוזכר כאן על מטה מנשה שהיה ממוציא דיבה ולא על מטה אפרים שלא הוציא. ובכל מקומות הוא נזכר על מטה אפרים.

במדבר יג, לג

בפסוק, "ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם":

ויש לתת ביאור טוב בפסוק, ששם ראינו את הנפילים בני ענק ונהי בעינינו כחגבים, ומרוב גדלם הרגשנו כחגבים קטנים ועל ידי כך "וכן היינו בעיניהם", על ידי זה שבן אדם משפיל את עצמו ומרגיש נחות אז באמת ככה רואים אותו, ואם הם לא היו מרגישים כך כלפי עצמם אז גם האחרים לא היו מרגישים כך עליהם. (וכן פירש הגה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א).

פרשת קורח

במדבר טז, א

בפסוק "ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי" וגו':

ולכאורה יש לתמוה מה ראה קרח רק עכשיו לערער אחרי מנהיגותו של משה רבינו ע"ה ומה היה עד עכשיו מדוע לא ערער כבר קודם לכן? ואומר רבינו יהונתן אייבשיץ זיע"א שאמרו חז"ל כי עוד קודם יציאת מצרים כבר נרמז למושה רבינו שלא יכניס את בני ישראל לארץ ישראל. כאשר פרעה הרשע הגביר את נגישותיו ומשה רבינו אמר להקב"ה "והצל לא הצלת את עמך" (שמות ה' כג) אמר לו הקב"ה "עתה תראה אשר אעשה לפרעה", ופירש שם רש"י העשוי לפרעה תראה (דווקא) ולא העשוי למלכי ז' אומות כשאביאם (את בני"י) לארץ. הרי שהיה ידוע כי משה רבינו לא יכנס עם ישראל

לארץ ישראל. והנה כאשר יצאו ממצרים והגיעו להר סיני אמר הכתוב כי ארץ ישראל מצויה אחד עשר יום מחורב הרי שבזמן מועט היו אמורים להיכנס לארץ ישראל בלי משה רבינו. וזו הסיבה שעד עכשיו לא ערער קורח על מנהיגותו של משה רבינו בידעו כי מדובר בזמן קצר ביותר והעדיף להמתין עד שייכנסו לארץ ללא משה רבינו ואז יוכל ליטול עטרה לעצמו. אך כעת שסרחו בחטא המרגלים ונגזרה עליהם הגזירה להישאר במדבר עוד ארבעים שנה תחת מנהיגותו של משה רבינו כבר לא יכל קורח להתאפק לחכות הרבה זמן ועל כן ערער אחרי המנהיגות של משה רבינו ועורר מדנים.

ומובא בטעמא דקרא של מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל את הגמרא (סנהדרין קט.) בן יצהר בן שהרתיח עליו את כל העולם כצהרים יש לפרש ע"פ ב"ר פ"ו ס"ו גלגל חמה יש לו נרתיק שנאמר לשמש שם אהל בהם ובריכה של מים לפניו בשעה שהוא יוצא הקב"ה מתיש כוחו במים שלא יצא וישרוף את העולם, פי' הרד"ל דהיינו שעובר באוקיינוס כמ"ש בפדר"א פ"ו וזהו הבריכה של מים שמצננו ובמעשה דקרח שעלו שמש וירח מרקיע לזבול כמ"ש בנדרים לט: א"כ לא עבר באוקיינוס ונעשה רותח וזה שהרתיח עליו את כל העולם כצהרים.

ורואים פה דבר נורא שהרי מה גרם לכל הרתיחה הזאת של קרח ועדתו, חטא המרגלים, שמכיון שהקב"ה גזר מ' שנה במדבר באה רתיחה כזאת של השמש שהרתיח את כל העולם כצהרים שקורח ערער על כל מנהיגותו של משה רבינו והדברים ידועים במדרש כמה ליצנות נעשה על משה רבינו ואהרן הכהן וכל זה מחמת עוון לשון הרע שדיברו כנגד ארץ ישראל.

במדבר יז, כא - כג

בפסוקים, "ומטה אהרן בתוך מטותם": "ויהי ממחרת ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ויגמל שקדים":
 ואומר הבעל הטורים בחומש שמות פרק ז פסוק יב, "ויבלע מטה אהרן את מטותם". "ומטה אהרן בתוך מטותם". איתא במדרש שגם במעשה קרח בלע מטה אהרן מטותם וכשהוציאו אז חזר ופלטם "ולכך לא הוציאו פרח". ועל כן כתיב ויצא משה את כל המטת חסר לפי שבלעם. ורואים כאן יסוד עצום, שמי שנמצא באוהל מועד במקום השכינה חייב להוציא פרח שיצא ממנו דברים טובים, ואם לא הוציא פרח על כרחינו שהוא לא נמצא באוהל מועד, וגם אם הוא יבוא הוא יבלע, ומדוע מטותם של האחרים לא הוציאו פרח כי הם נבלעו ולא היו באוהל מועד.

פרשת חוקת

במדבר כ, יב

בפסוק, "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם":
 ולכאורה יש להבין, הרי יצאו מים מהסלע אז למה זה נקרא שלא קידשו את שמו יתברך הרי היה פה נס שיצאו מים מן הסלע ומה לי אם דיברו אל הסלע או היכו את הסלע?

וצ"ל שבשביל לקדש שמו יתברך לעין כל צריך לדבר ולא להכות. ומרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל כתב בספרו טעמא דקרא, ונראה לבאר עפ"ד הילקוט ודברתם אל הסלע שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע וקידוש השם זה שלומדי תורה לא יחסר להם כלום וכי כל הבריאה משועבדת להם זה נחסר ע"י ההכאה שהיה חסר כאן דברי תורה שע"ז שידברו בדברי תורה יהיה כאן נס של לומדי התורה הקדושה.

במדבר כא, ו

בפסוק, "וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל":

ויש להתבונן, מדוע כאן בפרשת חוקת כשעם ישראל דיבר סרה כנגד המן נענשו מיד בוישלח ה' את הנחשים השרפים ואילו במתאוננים בפרשת בהעלותך נאמר שהקב"ה קודם הגיז להם שלום שנא' "ורוח נסע מאת ה' ויגו שלום מן הים" וכו' ואח"כ "הבשר עודנו בין שניהם טרם יכרת ואף ה' חרה בעם ויך ה' בעם מכה רבה מאד" למה הקב"ה לא העניש אותם מיד כמו אצלינו בפרשת חוקת ורק אחרי שהביא להם בשר וזה היה בין שניהם אז הקב"ה העניש אותם?

וצריך לומר דבר מבהיל, דשם במתאוננים הם בכו כמו ילד קטן שרוצה לאכול ממתק, שנותנים לו מה שהוא רוצה כנאמר "וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר", הם רצו בשר אז הקב"ה נתן להם בשר אבל גם כמו הילד הקטן שאחרי שנותנים לו מה שהוא רוצה מענישים אותו על הכפיות טובה שהוא לא הודה על מה שיש לו כבר, כך בני" לא העריכו את מה שה' נתן להם את המן ואח"כ נענשו בהבשר עודנו בין שניהם, אבל אצלינו בפרשת חוקת כבר נאמר משוהו אחר לגמרי בפסוק ה' "וידבר העם באלקים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם

הקלקל": כאן זה כבר הרבה יותר חמור הם מדברים לשון הרע בה' ובמשה עבדו וכותב הבעל הטורים לפי שעשו מעשה נחש שהוציאו לשון הרע על המן וזה לא היה במתאוננים וכשמדברים לשון הרע ועוד בה' ובמשה רבינו מיד וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל.

ועוד צ"ל, דאחרי שראו במתאוננים ובמרגלים ובמחלוקת קורח ועדתו ולא למדו מוסר לכן נענשו מייד.

ויש לעורר קצת, בלשון וינשכו את העם הרי ידוע שהכלב נושך וכן האריה והדב נושכים אבל הנחש אינו נושך אלא מכיש ומה זה שנאמר כאן וינשכו וכן נאמר והיה כל הנשוך וכן והיה אם נשך הנחש את איש וכל זה הוא לשון נשיכה ולא הכשה ומדוע?

ואולי כאן היו נחשים מסוג אחר שנא' "הנחשים השרפים" ואולי אינם מכישים כמו כל נחש אלא נושכים. ויש לעיין.

פרשת בלק

במדבר כב, ב-ג

בפסוק, "וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי": "ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא" וגו':

ולכאורה יקשה שבתחילה כתוב וירא בלק אז היה צריך להיות כתוב בהמשך ויגר בלק?

והנראה דיודע מהמדרש (פדר"א) שאין מלך בלא עם והמלך קרוי עם וממילא לכן כתוב ויגר מואב שמואב זה העם של בלק והוא חלק ממנו (וזהו גם כן ברשעות).

במדבר כב, יב

בפסוק, "ויאמר אלקים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאר את העם כי ברוך הוא":

וברש"י לא תלך עמהם, אמר לו אם כן אקללם במקומי אמר לו לא תאור את העם אמר לו אם כן אברכם אמר לו אינם צריכים לברכתך כי ברוך הוא. משל אומרים לצרעה לא מדובשיך ולא מעוקציך.

וקשה א"כ מדוע הלך אח"כ לברך את ישראל הרי אמר לו אינם צריכים לברכתך?

וצריך לומר שכתוב ברש"י בהמשך בפסוק ל"ה לך עם האנשים, בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו והוא התכוון לקלל והקב"ה הפך את הקללה לברכה (כדכתיב דברים כ"ג פסוק ו' "ולא אבה ה' אלקיך לשמע אל בלעם ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה").

במדבר כב, יט

בפסוק, "ועתה שבו נא בזה גם אתם הלילה ואדעה מה יסף ה' דבר עמי": ויש להעיר, שבתחילה בפסוק ח' אמר להם "ויאמר אלהם לינו פה הלילה" ולמה פה גם כן לא אמר לינו פה הלילה ואמר "שבו נא בזה"?

ואולי בגלל שבתחילה שלח שרים פשוטים אז אמר להם לינו שהם צריכים לישון אבל אח"כ ששלח שרים רבים ונכבדים כבר לא יכל לומר להם לינו שאולי אין זה מכבודם שידבר אליהם כמו כולם שהם צריכים לישון לכן אמר שבו נא בזה שהרי הם "חשובים ונכבדים".

במדבר כג, יג

בפסוק, "ויאמר אליו בלק לך נא אתי אל מקום אחר אשר תראנו משם אפס קצוהו תראה וכלו לא תראה וקבנו לי משם":

ויש לעיין מה יתן שיראה את קצוהו של עם ישראל שבגלל זה יקלל אותם? וצ"ל שהתכוון שיראה את קצה עם ישראל באיכות וזהו הערב רב של עם ישראל ולכן חשב בלק שאם יראה אותם יוכל לקלל אותם, ובכל זאת הקב"ה אמר לו לברך, משום שהקב"ה אוהב את עם ישראל וגם את הפושעים של עם ישראל, שעל כל פשעים תכסה אהבה.

פרשת פינחס

במדבר כה, יא

"ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי":

הנה בפרשת קורח נאמר "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף", ולכאורה נשאל- מפני מה הייתה כאן גזירת כלייה על כל עם ישראל? והנה נאמר במשנה באבות פ"ב מ"ה "ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש", וכנראה שזאת הייתה סיבת כלייה על כל עם ישראל שכל העדה ראו את החטא ושתקו וזכה פינחס להיות במקום כלל ישראל שבמקום שאין אנשים השתדל להיות איש, ומה שה' לא העניש את כלל ישראל בעדת קורח זהו בזכות תפילתם של צדיקים משה רבינו ואהרן הכהן שנפלו על פניהם.

שם כה, יב

בפסוק, "לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום":

ומובא בבעל הטורים דברי הגמרא בקידושין בפרק האומר דף סו: אמר רב נחמן "ויו" דשלום קטיעה היא. ויש לעיין מדוע "ויו" של שלום קטיעה היא? וצ"ל שידוע מספר שמואל ב' פרק ז' שדוד המלך לא זכה לבנות את בית המקדש וה' נתן את זה לשלמה בנו משום שדוד המלך שפך דמים כמובא במדרש ולשלמה המלך נתן לבנות את בית המקדש משום שהיה שלום בימיו ולא שפך דמים, ועפ"ז מובן מדוע "ויו" של שלום קטיעה שפינחס אמנם עשה את מה שצריך לעשות והרג את זמרי אבל בכל זאת שפך דמים ושלום מושלם זה רק למי שלא שופך דמים.

ובאמת הגמרא מסבירה שם בקידושין שהויו נקטע וכאילו נכתב שלם (שלים) והכוונה שהכהן יכול לעבוד בעבודה כשהוא שלם ולא כשהוא בעל זמם.

במדבר כז, ב

בפסוק, "ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאם וכל העדה פתח אהל מועד לאמר":

ויש להבין בשביל מה נצרכו לעמוד לפני כל העדה מדוע לא מספיק בכך שעמדו בפני משה רבינו ואלעזר הכהן ומדוע נצרכו פה לעמוד לפני כל העדה?

וצ"ל שידועה הגמרא בבבא בתרא דף קיט: שבנות צלפחד היו חכמות דרשניות וצדקניות, ויתכן שגם היה להם רוח הקודש שהם ידעו שמה שהם דורשות הקב"ה ישיב תשובה לא רק בשבילן אלא בשביל כל כלל ישראל וכפי שכך היה באמת ולכן הם עמדו לפני משה רבינו, אלעזר הכהן הנשיאם וכל העדה.

במדבר כז, ג

בפסוק, "אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח כי בחטאו מת ובנים לא היו לו":

ויש להבין הלא גם אם היה בעדת קרח הרי מגיע להם נחלה בארץ ישראל ולמה שלא יקבלו אם היה בעדת קרח?

וברש"י והוא לא היה, לפי שהיו באות לומר בחטאו מת, נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים, ולא בעדת קרח שהצו על הקדוש ברוך הוא [היה], אלא בחטאו לבדו מת, ולא החטיא את אחרים עמו. רבי עקיבא אומר מקושש עצים היה, ורבי שמעון אומר מן המעפילים היה.

ומשמע ברש"י, שאם היה חוטא ומחטיא אחרים עמו לא היה מגיע לו נחלה בארץ ישראל.

והטעם לכך מבואר ברמב"ן, שאמרו כך בעבור שחשבו שמושה רבינו היה שונא עדת קורח יותר מכל החוטאים שמתו במדבר, שהם היו הקמים כנגדו והכופרים בכל מעשיו, וחשבו אולי בשנאתו אותם יאמר אל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליתומיו יזכר עוון אבותיו אל ה' (תהלים קט יב יד), על כן הודיעוהו כי לא היה מהם ורמזו עוד שינוי במתי המגפות אבל במדבר מת על מיטתו, וטעם כי בחטאו מת, אמרו מת במדבר בעונו שלא זכה ליכנס בארץ.

פרשת מטות

במדבר ל, ב

בפסוק, "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל" וגו':

יש להבין, מדוע נזכר כאן בפסוק ראשי המטות ולא נכתב וידבר משה אל הנשיאים וכמו בכל מקום שהוזכרו הנשיאים בתורה?

וצ"ל, דהנה הרמב"ן כתב "וידבר משה אל ראשי המטות". כי אין צורך ללמד לכל בני ישראל, שהאב והבעל יכולין להפר נדרי עינוי נפש, ואולי צריך להעלים אלה החוקים מהם, שלא ינהגו קלות ראש בנדריים, אבל לחכמי ישראל ראשי שבטיהם לימד המשפט.

ועפ"ז, מבואר שיש כאן דגש דווקא בראשי המטות, שהם צריכים ללמד את בני, והרי גם ידוע שאחד שלא מקיים את נדרו או את השבועה שנשבע, בי"ד מלקין אותו, וכמו באחד שנשבע שלא יישן ג' ימים שמלקין אותו ומותר לו לישון מיד, ולכן יש פה דגש בראשי המטות, שהם ע"י המטה צריכים להעניש את מי שעובר על הנדר או על השבועה.

במדבר ל, ח-ט

בפסוק, "ושמע אישה ביום שמעו והחריש לה וקמו נדריה ואסרה אשר אסרה על נפשה יקמו":

וברש"י ושמע אישה וגו', הרי לך שאם קיים הבעל שהוא קיים.

ובפסוק, "ואם ביום שמע אישה יניא אותה והפר את נדרה אשר עליה ואת מבטא שפתייה אשר אסרה על נפשה וה' יסלח לה":

וברש"י "והפר את נדרה אשר עליה", יכול אפילו לא הפר האב, תלמוד לומר בנעוריה בית אביה (פסוק י"ז) כל שבנעוריה ברשות אביה היא.

וממילא אין מופר עד שיפרו האב והבעל ביחד.
 ויש לעיין מדוע אם הקים הבעל לבד הנדר קיים, הרי למדנו שכל שבנעוריה
 ברשות אביה היא, וממילא צריך ששניהם יפרו ומדוע בהקמה לא צריך
 ששניהם יקימו?

וצריך לומר, שבהקמה לבד אין צורך בשניהם, משום שבין כה וכה הנדר קיים,
 שאם לא אומרים כלום אז הנדר קיים, אבל בשביל להפר דהיינו לסלק את
 הנדר שלא יהיה יותר, נלמד שצריך גם את הבעל וגם את האב.

תנאי בני גד ובני ראובן

במדבר לב, א

בפסוקים - "ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד" וגו': פסוק ב'-
 "ויבאו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה וגו': ובפסוק ה'- "ויאמרו אם מצאנו
 חן בעיניך יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחזה אל תעבירנו את הירדן": ובפסוק
 ו'- "ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה":
 ומשה רבינו נותן תוכחה שלימה של עשרה פסוקים ובסוף אומר להם בפסוק
 י"ד- "והנה קמתם תחת אבתיכם תרבות אנשים חטאים לספות עוד על חרון
 אף ה' אל ישראל": טו- "כי תשובן מאחריו ויסף עוד להניחו במדבר ושחתם
 לכל העם הזה":

ובסוף אחרי כל התוכחות הארוכות של משה רבינו אומרים בני גד וראובן
 בפסוק טז ובהמשך "ויגשו אליו ויאמרו גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים
 לטפנו": "ואנחנו נחליץ חשים לפני בני ישראל עד אשר אם הביאנם אל
 מקומם" וגו': "לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו":

וכל העובר משתומם טובא, מדוע בני גד ובני ראובן לא אמרו זאת בתחילה שכל מה שהם רוצים את עבר הירדן זה רק אחרי שהם יעברו וילחמו עם בני ישראל ואחר כך יחזרו לעבר הירדן ויקבלו את נחלתם ובכך היתה נחסכת מהם כל התוכחה של משה רבינו?

ובכלי יקר מביא את מדרש תנחומא מטות ז ורז"ל דרשו עליהם פסוק "נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך" (משלי כ, כא) לפי שלקחו נחלתם בראשונה על כן אחרייתם לא תבורך כי הלכו בראש כל הגולים שנאמר "ויגלם לראובני ולגדי" (דה"י א' ה, כו).

ועוד כתב על הפסוק "ויבאו בני גד וראובן". שהיה לו להקדים בני ראובן הבכור ותדע שהמפרשים אמרו שמקנה בני גד היה מרובה על של ראובן ולכן הם אמרו קודם שהיה עצום מאד מקניהם והיה צערם רב. ומוסיף הכלי יקר ואני אומר שלא מפני צערן קפצו בראש כי אם מתוך רום לבבם קפצו לדבר בראש לפני בני ראובן הבכור כי כן טבע העושר שנותן רום לב לבעליו ועשיר הדיוט קופץ בראש ויענה עזות לא ישוב מפני כל איש, אינו חולק כבוד לבכור ולא לשום בעלי המעלה האמיתית בחשבם כי ע"י העושר הוא מתרומם. ומביא בהמשך את הפסוק בתהלים "כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים" לא ממה שהאדם יוצא ממזרח למערב ועמל בסחורה נעשה עשיר וכו'. ויעו"ש בהמשך דבריו הנפלאים.

ולענייננו נמצינו למדים ב' דברים: א' שהיה כאן העניין של נחלה מבוהלת היינו שביקשו בבהילות ובמהירות את הנחלה מעבר לירדן. ב' שבני גד קפצו ודיברו לפני בני ראובן הבכור וקפצו בראש.

ואם כן מת"י שיש מה שהוקשה בתחילה שהיו אומרים את התנאי שהם יעברו עם בני ישראל ואח"כ יקבלו נחלה, דהרי מרוב שהיו בבהילות לקבל נחלה וקפצו בראש לא חשבו אלא לקבל עכשיו נחלה ולא חשבו כלל על המלחמה, אבל לאחר תוכחת משה רבינו ע"ה שעוררם שהם צריכים קודם לעזור

לאחיהם במלחמה בארץ ישראל נתיישב ליבם ואמרו את התנאי שהתנו. והדברים נפלאים ומתוקים מדבש.

הובא הפסוק- "ויאמרו גדרת צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו":

וברש"י- חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם שהקדימו מקניהם לטפם. אמר להם משה: לא כן, עשו העיקר עיקר והטפל טפל, "בנו לכם (תחילה) ערים לטפכם" ואחר כך "גדרות לצאנכם".

והנה אמרו חז"ל: אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנאמר "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" והדר "ואכלת ושבעת" (ברכות מ.). א"כ לכאורה יקשה שהרי בדין הקדימו את הדאגה למקניהם לפני טפם אז מהי לכאורה טענת משה רבינו? ויש לעיין. [ועיין בחת"ס].

בהפטרה, "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה":

הקב"ה, משבח את עם ישראל שהלך כל הדרך במדבר בלי אוכל ובלי מים, ובכל פעם שיצאו ממקום למקום, לא שאלו לאן הולכים ולאן באים, והלכו בתמימות עם הקב"ה וידעו שלהיכן שהקב"ה מביא אותם יהיה טוב, בלי שום שאלות וקושיות, וזהו הביטחון שהאדם צריך לבטוח בה', אם הוא בא למקום חדש שהוא לא מכיר, כי שם הקב"ה שם אותו, אז מתחילים את הדרך בלי כלום, ומה שה' יביא יהיה טוב.

פרשת מסעי

במדבר לג, א

בפסוק, "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן":

במדבר לג, לח

בפסוק, "ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש":

יש כאן שני דברים שקשורים לתקופה בה אנו נמצאים:

א) הפסוק השני שהובא כאן שאהרן הכהן נפטר בחדש החמישי באחד לחודש, שהוא החדש החמישי שזה חודש אב ואחד לחדש זה א' אב, וקוראים זאת בסמיכות לתאריך.

ב) הפסוק הראשון שהובא וזהו מסעי בני ישראל וזה התקופה העכשווית של הקיץ שאנשים נוסעים מפה לשם ומשם לפה ויש כאלו שירבו בנסיעות כמספר מסעי בני ישראל מ"ב מסעות, וגם הרבה בני אדם עוברים פה ושם דירות, ויש שעברו למעלה ומעבר למסעי בני ישראל.

שם

התורה מאריכה במסעי בני ישראל ואפילו יותר ממסעם שזה מ"ב מסעות והתורה כתבה על כך מ"ט פסוקים וכמספר ימי ספירת העומר.

ויש להבין מדוע התורה כל כך האריכה במסעם ולמה לא כתבה, שבני ישראל נסעו ממצרים עד ערבות מואב שעל ירדן ירחו ויהיה כתוב שהם נסעו ארבעים ושתים מסעות ומפני מה התורה האריכה במסעם?

אלא שהתורה האריכה במסעם משום שבח גדול לעם ישראל שהם הלכו ארבעים שנה לכל מקום ומקום וכמו שנאמר בנביא כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" והם הלכו גם בצמיאון ובחוסר מה לאכול וללבוש ובני ישראל לא שאלו מתי כבר מגיעים או לאן הולכים והלכו בתמימות עם הקב"ה לכן התורה נתנה חשיבות ופסוק מיוחד לכל מקום ומקום שעם ישראל הקדושים הלכו שיש בזה חשיבות ושימת דעת על כל צעד ושעל שעם ישראל הקדושים הלכו במדבר, - שה' יתן שנצמד בדרכי אבותינו ונלך בכל מקום שה' מכוון אותנו מתוך ביטחון בה' ונשים ליבנו על כל צעד ושעל בדרכנו בחיים.

במדבר לה, א-ב

בפסוק, "וידבר ה' אל משה בערבת מואב על ירדן ירחו": "צו את בני ישראל ונתנו ללוים מנחלת אחזתם ערים לשבת ומגרש לערים סביבתיהם תתנו ללוים": מבואר שלבני הלוויים נתנו את שש ערי מקלט שהיו הרוצחים בשגגה הולכים לשם, ויש לעיין מדוע ניתנו להם ערים אלו הרי הם מלאים ברוצחים ומדוע שיגורו ליד רוצחים ועוד דהרי חלילה יכולים ללמוד ממעשיהם הרעים ומדוע ניתנו להם ערים אלו ולא מקומות אחרים?

ומובא בספר החינוך שורש מצווה זו כי שבט לוי מובחר ונכון לעבודת בית ה' ומפני גודל מעלתם וכושר פעלם וחין ערכם נבחרה ארצם לקלוט הורג נפש בשגגה יותר מארצות שאר השבטים אולי תכפר אדמתם המקודשת בקדושתם.

ועוד מובא שערי הלוויים היו ערים של בתי מדרשות חיים וכל יושביהם של שבט לוי יושבי אהלים באהלה של תורה, וה' הוא נחלתם.

ועפ"ז נמצינו למדים, ששבט לוי המובחר קיבלו דווקא ערים אלו ע"י שהם מרבים בלימוד התורה והם משפיעים על הסובב וגם מי שרוצח הם יכולים

להשפיע עליו ע"י אור התורה הקדושה והם לא מושפעים כלל מהסובב משום שהם שקועים בתורה לכן קיבלו בני לוי את שש ערים אלו.

וכן אנו יודעים שהאתרוג לוקחים אותו בשמאל ולא בימין ומדוע הרי מן הדין היה צריך לקחת אותו בימין כי הוא הכי חשוב מכל שאר המינים?

וזהו אותו לימוד שלומדים פה שהרי האתרוג נמשל לתלמיד חכם מושלם שיש לו גם טעם וגם ריח אז לכן אין בעיה לשים אותו בצד שמאל שהרי הוא אינו מושפע מצד שמאל הוא כולו קדושה ע"י התורה ואינו מושפע מהסובב ורק משפיע ע"י התורה לכולם, והלויים הם כמו האתרוגים של כלל ישראל.

במדבר לה, טז

בפסוק, "ואם בכלי ברזל הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח":

וברש"י ואם בכלי ברזל הכהו, אין זה מדבר בהורג בשוגג הסמוך לו אלא בהורג במזיד, וכו' ואם תאמר בהורג בשוגג הכתוב מדבר הרי הוא אומר למטה (פסוק כג) או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות וגו', למד על האמורים למעלה שבהורג במזיד הכתוב מדבר.

ולכאורה אינו מובן, מדוע הוקשה לרש"י אולי מדובר בהורג בשוגג הרי ודאי שאם כתוב בתורה רוצח הוא מות יומת הרצח ולפני כן נאמר שיתנו ערי מקלט להורג בשגגה פשוט שמדובר כאן בהורג במזיד? ויש לעיין.

פרשת מסעי

במדבר לה, כה

בפסוק, "והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו את העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אתו בשמן הקדש":

ובבעל הטורים כתב, ג' פעמים כהן גדול בפרשה לומר אחד כהן גדול שנמשח ואחד מרובה בגדים ואחד כהן גדול שעבר כולם משיבים את הרוצח במיתתו.

וצריך לומר, שכתב כן מפני שהוקשה מדוע נאמר אח"כ בפסוק כ"ח "כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדל ואחר מות הכהן הגדל ישוב הרצח אל ארץ אחזתו": הרי כתבנו את זה בפסוק כ"ה שישאר שם הרוצח עד מות הכהן הגדול? ועל זה השיב בעל הטורים מפני שלמדים מכך ששלשה כהנים משיבים את הרוצח וכו'.

חזק חזק ונתחזק

פרשת דברים

יש להקשות, מדוע חומש דברים יוצא תמיד עם הפטרת שבת חזון, בתשעת הימים, הרי לא מתחילים עם פורענות, אז מדוע מתחילים את חומש דברים בזמן פורענות?

וצריך לומר, שכאן זה לא התחלה כמו בכל מקום, אלא התחלה של מוסר ותוכחה, אם כן זה מתאים לימי פורענות, וכמו שנאמר בפרשה "איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם", וזה מקביל ל"איכה ישבה בדד" של תשעה באב, שקוראים זאת באותו הניגון.

וכן יש לתרץ עוד, שחומש דברים זה לא משהו חדש, אלא זה משנה תורה וזה חזרה על כל מה שהיה עד עכשיו עם כלל ישראל, לכן אין כאן בעיה מצד שלא מתחילים בפורענות, משום שזה חזרה על הכל.

בפסוק, "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל" וגו':

וברש"י אלה הדברים, לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים, והזכיר ברמז, מפני כבודן של ישראל.

ובשפתי חכמים כתב, דהוקשה לרש"י, מדוע לא כתוב כמו בכל התורה כולה וידבר משה אל כל וגו', לכן פירש בשביל שהן דברי תוכחות כתיב אלה הדברים. ומוסיף השפתי חכמים שכל מקום שנאמר דברים אינן אלא דברי תוכחות כדפירש רש"י בריש ספר קהלת א' פסוק א'.

ויש להקשות, דגם כלפי המילה "וידבר" הגמרא במכות דף י' - יא. אומרת א"ר חמא בר חנינא מפני מה נאמרה פרשת רוצחים בלשון עזה דכתיב וידבר

ה' אל יהושע לאמר וגו', וברש"י שם כתב בלשון עזה, בכל יהושע כתיב ויאמר ה' וכאן נאמר וידבר ה' אל יהושע ודיבור לשון עז הוא, וכיון שוידבר זה לשון עז מדוע לא כתוב כמו שהוקשה לרש"י איך שפירש השפתי חכמים וידבר משה אל כל וגו'?

ועל כן צריך לומר פירוש אחר ברש"י, דבאמת גם וידבר זה לשון קשה, אך זה לא לשון של רמז ורק אלה הדברים משמע חלק מהדברים וזה לשון רמז יותר ואפילו שזה גם לשון קשה משום שזה דיבור.

ועוד צריך לומר, על פי הגמרא ביבמות כא., שלשון "אלה" קשה מ"אל", ועפ"ז יבואר שפירושו של רש"י נחלק לשנים: א. כתב רש"י, מדוע נאמר "אלה הדברים", ולא "וידבר משה אל כל ישראל" וגו', לפי שהן דברי תוכחות אז צריך לשון קשה יותר מ"אל". ב. כתב רש"י, מדוע מנה אותם המקומות שהכעיסו ישראל ברמז, וזה פירש מפני כבודן של ישראל.

פרשת ואתחנן

דברים ג, כג

בפסוק, "ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר":

אפשר לומר, ש"אתחנן" בגי' 509 וכן "שבת נחמו" והשי"ן (של שבת) במס' קטן 3 יוצא ביחד גם כן 509, ואח"כ נאמר שמשה רבינו בודאי התפלל ו' ימי השבוע שיזכה ליכנס לארץ ישראל שהרי בשבת אין מתפללים על דבר שהוא

חול כי הרי ליכנס לארץ ישראל צריך לעבור את הירדן ואסור בשבת א"כ יוצא "ואתחנן" 515, וכן נאמר שיש את ששת ימי השבוע עד שמקבלים נחמה מהשבת, א"כ יוצא "ושבת נחמו" 515, וממילא "ואתחנן" - "ושבת נחמו" כל אחד לחוד אותו מספר 515.

שם:

וברש"י, ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חינם.

ובשפתי חכמים, דאם לא כן היה לו לכתוב "ואתפלל".

ועמדו על כך במפרשים, מדוע נאמר לשון חנון ולא לשון תפילה?

וצ"ל, דידוע שמושה רבינו ע"ה התפלל תפילות כמנין ואתחנן והקב"ה אמר לו רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה וידוע שאם היה מתפלל תפילה אחת יותר ממניין ואתחנן כבר היה זוכה ליכנס לארץ ישראל, ואם כך יוצא שאם היה כתוב ואתפלל ולא ואתחנן זה יוצא יותר ממניין "ואתפלל" - 547 ממניין "ואתחנן" - 515 ואם כך היה זוכה ליכנס לארץ ישראל לכן נכתב בדווקא "ואתחנן" ולא "ואתפלל".

ונוסיף על כך את דבריו של הדעת זקנים על התורה:

ואתחנן אל ה'. שבעה שמות נקראו לתפילה. ואלו הן. תפילה, תחינה, צעקה, זעקה, נפילה, פגיעה, רינה. ובכולן לא התפלל משה אלא בתחינה. ולמה, לפי שבשעה שאמר משה לפני הקב"ה הודיעני נא את דרכיך (שמות לג, יג) באיזו מדה אתה מנהיג עולמך, ואמר לו הקב"ה וחנותי את אשר אחון (שם פסוק יט), כלומר כל מה שאני עושה עמהם מתנת חינם אני נותן להם, אמר לו משה באותה מידה שאמרת לי התנהג ותן לי במתנת חינם שאעבור את הירדן. לכך אמר ואתחנן לשון וחנותי.

דבר אחר, שהתפלל משה תקט"ו (515) תפילות כמנין ואתחנן.

שם:

וברש"י, ואתחנן וכו', אע"פ שיש לצדיקים לתלות במעשיהם, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם וכו'.

ויש לברר, מדוע הם מבקשים מתנת חנם? הלא מסתבר טפי שיבקשו עבור דברים, ושלא יבקשו מתנת חנם.

וכן מצינו, ביעקב אבינו שאמר קטנתי מכל החסדים ומכל האמת וגו', וברש"י נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי וכו', ומשמע שבקש אפילו שאין לו זכויות, בכל זאת ביקש מתנת חנם מה', ורואים מכאן שהצדיקים לא מחשיבים את עצמם למאומה וכל מה שהם מקבלים זה כמתנת חנם וכעני העומד בפתח, ומה שהם בכל זאת עשו מצוות ומעשים טובים, אין מחזיקים מכך טיבותא לנפשיהו, והם מבקשים שהקב"ה יתן להם מתנת חנם, וזהו על ידי החן שלהם ולא על ידי המעשים הטובים.

פרשת עקב

דברים ז, יב

בפסוק, "והיה עקב תשמעון" וגו':

אומר הבעל הטורים, עק"ב תיבות ב' הדברות הראשונות וזהו בשמרם עקב רב אם תשמור עקב תזכה למה רב טובך אשר צפנת ליראיך.

והנראה להוסיף, דהנה אברהם אבינו ע"ה חי 175 שנים ובגיל 3 שנים הכיר את הקב"ה ויוצא שהכיר את הקב"ה 172 שנים כמניין עקב.

ועפ"ז יש לומר, על פי מה שכתב הבעל הטורים אם תשמור עקב שאברהם אבינו הכיר את הקדוש ברוך הוא עק"ב שנים, ושמר עק"ב את כל התורה כולה, וזכה למה רב טובך אשר צפנת ליראיך.

ומצינו כן, בבעל הטורים בפרשת תולדות פרק כו פסוק ה- "עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרת מצותי חקותי ותורת": וזה לשונו - עקב שנים שמע אברהם בקולי דבן ג' שנים הכיר בוראו ושנותיו קע"ה.

5 פעמים נאמר בתורה, המילה "עקב" כשהכוונה היא ל"בגלל", ועוד 2 פעמים נאמר בתורה, המילה "עקב" כשהכוונה היא ל"עקב - הרגל", וצריך לומר, 5 פעמים שנאמר עקב והכוונה היא ל"בגלל" וכגון הפסוקים:

בראשית כב, ח "והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמעת בקלי":
בראשית כו, ה "עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרת מצוותי חוקותי ותורות":

במדבר יד, כד "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתי אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה":

ואצלינו בפרשה 2 "והיה עקב" ובפרק ח פסוק כ "כגוים אשר ה' מאביד מפניכם כן תאבדון עקב לא תשמעון בקול ה'":

הם מורים על כנגד חמישה חומשי תורה שאברהם אבינו קיים חמשה חומשי תורה,

ו"עקב תשמעון" את כל חמישה חומשי תורה,

וכן "עקב אשר לא תשמעון" את חמישה חומשי תורה, ומה שנאמר אצל כלב "עקב", וזכה לכך שנאמר אצלו מה שנאמר על אברהם אבינו ע"ה, וצ"ל שידוע שכלב בן יפונה הלך להשתטח על קברי אבות בחברון כדי להינצל מחטא המרגלים, ואולי לכן זכה למה שנאמר אצל אברהם אבינו.

21 פעמים שנאמר עקב בתורה על עקב הרגל:

בראשית ג, טו "ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב":

בראשית מט, יט "גד גדוד יגודנו והוא יגד עקב":

זה נאמר כנגד 2 הרגליים של האדם,

ובבעל הטורים כותב בפרשה למוד מן העקב הזה שהולך אחר הרגל דרך ענוה ולפיכך אינו ניגף כמו מצבעות הרגליים.

ואנו רואים גם- שיש שני סוגי עקב "עקב תשמעון" ו"עקב לא תשמעון",

ובאבן עזרא כתב, "עקב"- שכר באחרית לטוב או לרע:

וצ"ל, שזהו גם כנגד שני רגלי האדם אחד בימינו ואחד בשמאלו לטוב או לרע.

דברים ה, יח

בפסוק, "וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל" וגו':

ולכאורה מפשטות הלשון משמע חיל מלחמה אמנם בתרגום אונקלוס וכן בתרגום יונתן בן עוזיאל תרגמו חיל "למקני נכסין"

וצ"ל, שפירשו כן- משום שעד עכשיו התורה דיברה שכסף וזהב ירבה לך ויבנה בתים וכו' וממילא ורם לבבך וכו' והתורה לא הזכירה עדיין לגבי המלחמה בגויים.

אמנם לפי פירוש זה יקשה על דברי הרמב"ן שמשמע מדבריו ש"חיל" כן הכוונה למלחמה? ויש לעיין.

פרשת דאה

דברים יא, כו

בפסוק, "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה":

רא"ה, ראשי תיבות, ראש החודש אלול, תמיד יוצא פרשת דאה, או לפני ראש חודש אלול, או בראש חודש אלול, וזה מרומז בפסוק.

שם

תמהו המפרשים, מדוע כתוב דאה בלשון יחיד?

והנראה לומר מכיון שהברכות והקללות נאמרו בלשון יחיד כגון "ברוך אתה בעיר" וכו', וכן "ארור אתה בעיר" וכו' לכן נאמר דאה בלשון יחיד.

והובא בבעל הטורים- ויש מפרשים לפי שקללות וברכות שבמשנה תורה כולם נאמרו בלשון יחיד.

אבל יש להבין אם כן מדוע נאמר "לפניכם" הרי פתח בלשון יחיד והיה צריך לכתוב "לפניך"? ויש לעיין.

דברים יג, ב-ו

בפסוקים, "כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת": "ובא האות והמופת אשר דבר אליך לאמר נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם": "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם": "אחרי ה' אלקיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקון": "והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת כי דבר סרה על ה' אלקיכם המוציא אתכם מארץ מצרים והפדך מבית עבדים להדיחך מן הדרך אשר צוה ה' אלקיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך":

ומשמע מהפסוקים, שאפילו שה' נתן לנביא או חולם החלום לעשות את הסימן הזה ולהראות לכולם שהוא צודק שנלך חלילה לעבוד ע"ז והיה מקום לומר שזה משמים בכל זאת הקב"ה מעניש אותו והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת.

והמפרשים הקשו, (מובא בתומר דבורה להרמ"ק פרק ראשון - מדה התשיעית) מדוע יעניש פרעה והמן הרי ה' נתן להם להעניש את עם ישראל? וקשה מה קושייתם הרי רואים בנביא שקר שאפילו שה' נותן לעשות רע ויש אות ומופת משמים בכל זאת הוא נענש ומת כיון שהוא עשה דבר רע, וממילא זה הסיבה שהם נענשו אפילו שה' שלח אותם להעניש את עם ישראל בכל זאת הם צריכים ליענש וזהו משום שכתוב הבא ליטמא פותחין לו והם התחילו לפתוח ברע וה' נתן להם להוציא את זממם לפועל ועל כל זה צריכים ליענש.

וכ"כ הרמב"ם, ביד החזקה הלכות תשובה פרק ו' הלכה ג', לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו שנאמר הבה נתחכמה לו נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו לפיכך חזק הקב"ה את לבו ולמה היה שולח ביד משה ואומר שלח

ועשה תשובה וכבר אמר לו הקב"ה אין אתה משלח שנאמר ואתה ועבדיך ידעתי וגו' ואולם בעבור זאת העמדתיך כדי להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא אינו יכול לשוב אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו וכן סיחון וכו' עיי"ש.

ועפ"ז יתבאר, שאפילו שה' נותן עזרה לרשעים בכל זאת כיון שהם פתחו ברשעות אז הם מתים ברשעותם וזה לא יעזור שהם יעשו תשובה כי הקב"ה לא נותן להם לעשות תשובה.

וכן כתב הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ו' הלכה ה', בהמשך דבריו וז"ל והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אותם הרי גזר על המצריים לעשות רע וכתוב וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ הרי גזר על ישראל לעבוד עכו"ם ולמה נפרע מהן לפי שלא גזר על איש פלוני הידוע שיהיה הוא הזונה אלא כל אחד ואחד מאותן הזונים לעבוד עכו"ם אילו לא רצה לעבוד לא היה עובד ולא הודיעו הבורא אלא מנהגו של עולם הא למה זה דומה לאומר העם הזה יהיה בהן צדיקים ורשעים לא מפני זה יאמר הרשע כבר נגזר עליו שיהיה רשע מפני שהודיע למשה שיהיו רשעים בישראל כענין שנאמר כי לא יחדל אביון מקרב הארץ וכן המצריים והמריעים לישראל אילו לא רצה להרע להם הרשות בידו שלא גזר על איש ידוע אלא הודיעו שסוף זרעו עתיד להשתעבד בארץ לא להם וכבר אמרנו שאין כח באדם לידע היאך ידע הקב"ה דברים העתידין להיות. ועיי"ש בראב"ד מה שהשיג עליו.

ועיין ברמב"ן בראשית ט"ו פסוק י"ד, וז"ל והנכון בעיני כי טעם וגם אף על פי שאני גזרתי להיות גרים בארץ לא להם ועבדום וענו אותם אף על פי כן אשפוט את הגוי על אשר יעשו להם ולא יפטרו בעבור שעשו גזרתי, והטעם כמו שאמר הכתוב (זכריה א, יד) וקנאתי לירושלם ולציון קנאה גדולה וקצף גדול אני קוצף על הגוים השאננים אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה, ואומר (ישעיה מז, ו) קצפתי על עמי חללתי נחלתי וגו' וכן היה במצרים

שהוסיפו להרע כי השליכו בניהם ליאור, וימררו את חייהם וחשבו למחות את שם, וזה טעם דן אנכי, שאביא אותם במשפט, אם עשו כנגזר עליהם או הוסיפו להרע להם וזהו מה שאמר יתרו כי בדבר אשר זדו עליהם (שמות יח, יא), כי הזדון הוא שהביא עליהם העונש הגדול שאבדם מן העולם וכן כי ידעת כי הזידו עליהם (נחמיה ט, י): ומביא בהמשך את דברי הרמב"ם הנז"ל.

פרשת שופטים

דברים טז-יח

בפסוק, "שפטים ושטרים תתן לך בכל שערך" וגו': אפשר לומר, שר"ת "שפטים" מתקשר לחודש אלול - שופר - פיננו יתקע - מחול טעויותינו.

שם

וברש"י, שופטים ושטרים. שופטים, דיינים הפוסקים את הדין. ושטרים. הרודין את העם אחר מצותם, שמכין וכופתין במקל עד שיקבל עליו את דין השופט.

ומתבאר מדברי רש"י עוד ענין, מדוע התורה נקטה קודם כל שופטים ואח"כ שוטרים ולא להיפך, משום שקודם השופטים פוסקים את הדין, ואח"כ ע"י פסיקתם השוטרים רודים בעם אחר מצוותן שמכין וכופתין במקל עד שיקבל עליו את דין השופט.

ומובא כן במדרש תנחומא - שופטים ושופטים - שופטים אלו הדיינים, שופטים אלו הפרנסים שמנהיגים את העדה. רבי אלעזר אומר, אם אין שופט אין שופט, כיצד כיון שנתחייב אדם בבית דין לחבירו, אם אין שופט שיוציא ממנו, כיון שפורש מן הדיין אין ספיקה ביד הדיין לעשות לו כלום, אלא אם כן מוסרו ביד השופט והשופט מוציא ממנו.

דברים יז, יא

בפסוק, "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל":

וברש"י - ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן כשאומר לך על ימין ועל שמאל שמאל.

ומפני מה באמת מוטל עלינו לשמוע לדבריהם גם כשנראה שהדבר ימין והם אומרים שמאל, או שהדבר נראה שמאל והם אומרים ימין?

אומר הרמב"ן, ועניינו אפילו תחשוב בלבך שהם טועים, והדבר פשוט בעיניך כאשר אתה יודע בין ימין לשמאלך, תעשה כמצותם, ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור הזה או אהרוג האיש הנקי הזה וכו'.

והצורך במצוה הזאת גדול מאד, כי התורה ניתנה לנו בכתב, וידוע הוא שלא ישתוו הדעות בכל הדברים הנולדים, והנה ירבו המחלוקות ותעשה התורה כמה תורות. וחתך לנו הכתוב הדין, שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני השם במקום אשר יבחר, בכל מה שיאמרו לנו בפירוש התורה וכו', כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול. ולשון ספרי אפילו מראין בעיניך על הימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שמע להם.

ורואים בספרי יותר ממה שנאמר קודם לכן, שעד עכשיו אמרנו שאפילו אם נדמה בעינינו שהימין ימין והם אומרים שמאל, או השמאל שמאל והם

אומרים ימין, וכאן נאמר שאפילו "מראין בעיניך" שהימין שמאל ושמאל שהוא ימין, שמע להם, וכגון (שמאל שהוא ימין) בחלב שהוא שומן.

דברים כ, ז

בפסוק, "ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה":

וברש"י פן ימות במלחמה. ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן כדאי הוא שימות.

ויש להבין בדברי רש"י, מדוע פירש דווקא גבי ארש אשה שכדאי הוא שימות, ולא בשאר הדברים שנאמר בהם פן ימות במלחמה?

ויש שפירשו, ששאר הדברים, כגון שבנה בית ולא חנכו ונטע כרם ולא חיללו, אין הדבר חמור כ"כ אם הוא לא יחזור ויחנוך את ביתו וכרמו, אבל אם ארש אשה ולא לקחה, התורה הקפידה שאם לא ייקח אותה כדאי הוא שימות, וזהו משום שלום בית ועגמת נפש לאשה שבעלה יצא למלחמה.

פרשת כי תצא

דברים כא, יד

בפסוק, "והיה אם לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא תמכרנה בכסף לא תתעמר בה תחת אשר עניתה":

יש לעיין, מדוע נקטה התורה את הלשון לא תתעמר בה תחת אשר עניתה אחרי שכבר כתבה ושלחתה לנפשה, ומהו פשר הוספה מיוחדת זו?

וצ"ל, שכתוב בתרגום לא תתעמר בה - "לא תתגר בה", וזהו פירוש הפסוק ושלחתה לנפשה ומכר לא תמכרנה בכסף, היינו שמשלחה לנפשה בלי שום תמורה וכסף, והציווי לא תתעמר בה משמעו שגם אחרי ששלחתה לא יהיה לך שום עסק איתה לעשות מסחר ודברים, וזהו שכתוב בתרגום לא תתגר בה, היינו גם אחרי ששלחתה שלא יהיה לך עמה שום עסק ומסחר כל שהוא.

דברים כב, ה

בפסוק, "לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת ה' אלקיך כל עשה אלה":

יש ליתן ב' טעמים, מדוע נאמר על אשה הלשון כלי גבר ולא שמלת גבר כמו שנאמר ולא ילבש גבר שמלת אשה?

א. משום שהתורה באה לחדש, שגם כלי מלחמה של גבר, אסורה אשה להלביש.

ב. ע"פ בעל הטורים, שאומר שכלי גבר הכוונה לכלי תורה, ורמז שלא ילמד אדם לבתו תורה, לכן כתוב דווקא כלי גבר משום שאין מתאימה על כך הלשון שמלת גבר.

דברים כב, ח

בפסוק, "כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך, ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו":

וברש"י, כי תבנה בית חדש. אם קיימת מצות שילוח הקן, סופך לבנות בית חדש ותקיים מצות מעקה, שמצוה גוררת מצוה, ותגיע לכרם ושדה, ולבגדים נאים, לכך נסמכו פרשיות הללו (תנחומא).

וצ"ל, שרש"י הוכרח לפרש שיש כאן סמיכות הפסוקים, משום שנאמר "כי תבנה בית חדש", ואין הדבר תלוי בבנין, אלא בכל אופן שבא לידו בית חייב לעשות מעקה, ועל כן פירש שאם קיימת מצוות שילוח הקן סופך לבנות בית חדש (ע"פ ביאור רש"י עוז והדר).

ואומר הדברי דוד (בעל הט"ז) שאין הכוונה דווקא לבית חדש ממש אלא לבית חדש שעד עכשיו לא היה שלו.

דברים כד, ה

בפסוק, "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח":

ובבעל הטורים, ד"א לכל דבר נקי יהיה לביתו. שהנושא אשה מוחלין לו על כל עונותיו (ירושלמי).

וצ"ל, שהדבר מוכרח מכך שנאמר לאחר מכן "ושמח את אשתו" ואם לאיש היו חטאים ועוונות היאך יכול לשמח את האשה, לכך נאמר נקי יהיה לביתו שהנושא אשה מוחלין לו על כל עוונותיו, ואז כך יכול לשמח את אשתו.

פרשת כי תבא

הנה מבואר בפרשה שאפשר להביא מפרי האדמה לבית המקדש, ולהניחו על המזבח, ומפני מה ה' לא קיבל את מה שהקריב קין מפרי האדמה, וברש"י מבואר שם כיון שהביא מן הגרוע (בראשית ד, ג), ויוצא שאם היה באמת מביא מן המובחרים שמפרי האדמה, הקב"ה היה כנראה מקבל את זה וכמו בביכורים, וכן מבואר באוצר המדרשים, ויבא קין וגו', ולא קרא בתורה ראשית (מובחר) בכורי אדמתך (שמות כג, יט) (תביא בית ה' אלקיך), והטענה על קין הייתה שהביא מן הגרוע. (ורק יש לדון, האם דוקא כשהיה מביא משבעת המינים היה קרבנו מתקבל, או לאו דוקא, וכל הפירות והירקות אם הם היו מובחרים, ה' היה שועה למנחתו).

דברים כו, א-ב

בפסוקים, "והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה": "ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נתן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם":

וברש"י הק', מראשית. ולא כל ראשית שאין כל הפירות חייבין בביכורים, אלא שבעת המינים בלבד, נאמר כאן ארץ, ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה וגו', מה להלן משבעת המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל, אף כאן שבת ארץ ישראל שהן שבעת המינים.

ומפני מה נאמר להביא ביכורים דווקא משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל?

ויבואר ע"פ הכלי יקר, שכתב והיה כי תבוא אל הארץ וגו'. לא מצינו לשון וירשתה וישבת בה כי אם כאן ובפרשת המלך, לפי שאחר ישיבה וירושה

ישמן ישראל ויבעט וישאלו להם ענייני שררות ככל הגוים, כך בפרשת ביכורים הייתה הכוונה להכניע רום לבבם אשר אחר ירושה וישיבה ישיאם לבם לומר כי להם הארץ ובחרבם יירשוה וישכחו את ה', זהו שנאמר והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה. כי באמת לא בתורת ירושה אתה בא אל הארץ כי בית והון נחלת אבות, אבל מה' הארץ נתונה לך במתנה ע"מ להחזיר אליו גמולו ולשמור כל מצוותיו וכו'.

וכן פירש הרמב"ם - שעיקר טעם מצוה זו ההכנעה וההשתעבדות אל השם יתברך.

ועפ"ז מבואר שהעניין הוא להכניע שלא יהיה רום הלב, וממילא בפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, אפשר חלילה להגיע לידי רום הלב, וכן לוישמן ישורון ויבעט, לכן דווקא מפירות הללו אנו צריכים להביא את הביכורים.

שם

בפסוק, "ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נתן לך" וגו':

ולכאורה כתוב מארצך ומהו הדגש אשר ה' אלקיך נתן לך הרי זה ברור שה' נותן לך?

ואומר האור החיים הק' פירוש לפי ששייר ה' לו חלק בארץ והוא שנת השמיטה דכתיב ובשנה השביעית וגו' שבת לה', לזה בא דברו הטוב שאינו מצווה אלא על זמן הנתינה לך שהם שש שנים, אבל שנת השמיטה אין בה הבאת ביכורים לפי שאינם שלו, אלא מופקרת לכל.

דברים כו, יא

בפסוק, "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך ולביתך" וגו':

ומהו בכל הטוב שה' נתן לך?

אומר האור החיים הק' ב' דברים:

א. פירוש דבר הכולל כל הטוב, ואין זה אלא הקב"ה שהוא מקור הטוב.
 ב. גם ירמוז במאמר בכל הטוב אל התורה, כאומרם ז"ל ואין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישין במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם.

דברים כח, טו

בפסוק, "והיה אם לא תשמע בקול ה' אלקיך לשמר לעשות את כל מצותיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגך":

ידוע, שמידה טובה גדולה ממידת פורענות, כמבואר בגמרא יומא דף עו., וא"כ יש להקשות, מדוע התורה האריכה בקללות יותר מהברכות?

וצ"ל ע"פ הש"ך, שאומר על הפסוק, לזה התחיל והיה לומר שמאהבתו להם מייסרם בנגלה היא תוכחת ובנסתר היא אהבת ה' דברי אהבה זהו שאמר שלמה "טובה תוכחת מגולה מאהבה מסותרת" וסמ"ך ליה נאמנים פצעו אוהב זה משה וכו'. ועוד כתב והכוונה היא לומר שמפחדם מהיסורין יבואו לקיים את התורה וכו' אם תדקדק בהן תמצאם שהן ברכות ואינן אלא לאיים עליהם כשאמז"ל בזוהר עיי"ש (בזוהר חדש פרשת כי תבא).

והיוצא לדברינו, שגם הקללות זה מידה טובה כדי שעם ישראל יקיים כמו שצריך את התורה, מפחד היסורין.

פרשת ניצבים

דברים כט, י

בפסוק, "טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימך": יש לעיין, שהרי חוטב עצים ושואב מים לכאורה זה אותו רמה של עבודת כפיים, וא"כ מדוע הוצרכה התורה לפרט מחוטב עציך עד שואב מימך? ומפרש החתם סופר, שהתחיל מן הקטן שבישראל שזה חוטב עציך וסיים בשואבי מים שהמכוון בזה הוא על הנשיאים, שהנשיאים היו שואבי מים במדבר כדפרש"י במחוקק במשענותם (במדבר כא, כ) שכל נשיא היה חוקק במקלו והמשיך נחל מן הבאר לדגלו והיינו שואב מימך.

ויש לתרץ באופן נוסף, שהנה נאמר במגילת אסתר הוא אחשורוש המולך מהודו ועד כוש, ונחלקו בגמרא רב ושמואל האם הודו וכוש הם שני קצות העולם, וזה הכוונה של הפסוק מהודו מקצה אחד של העולם ועד כוש שהוא הקצה השני, או שהם סמוכים אחד לשני, ונשאלת השאלה אם הם סמוכים ממש אחד לשני, מדוע נאמר מהודו ועד כוש, הרי הם מאד קרובים, ואיך יתכן שיש ביניהם מאה ועשרים ושבע מדינות?

וצריך לומר, שבגלל שהם סמוכים מתחילים את מנין המדינות מהודו ועובר בעיגול של כל העולם עד שמגיע בקצה השני להודו שזה ממש סמוך לידו, ועל כן מובן מדוע ישנם מאה ועשרים ושבע מדינות.

ולעניינינו גם כאן נאמר אותו דבר שחוטב עצים ושואב מים כביכול עומדים בסמיכות באותה דרגה וכל מה שנכנס בדרגות שונות של חשיבות הוא ביניהם, ועל כן החשובים יותר והפחות כולם נכללים ביניהם.

דברים ל, יא

בפסוק, "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחקה היא":

ויש להבין, מדוע התורה קוראת לתורה המצוה הזאת?

וצריך לומר, שכל מהותה של התורה היא הוראה וציווי, ואין הכונה שזה רק כמצוה אחת אלא הכל ציווי מאתו יתברך (וזה להסוברים שקאי על כל התורה).

אמנם הרמב"ן כתב, שהלשון המצוה הזאת מכוונת על מצות התשובה הנזכרת בפסוק א' והשבות אל לבבך ובפסוק ב' ושבת עד ה' אלקיך, ועל כל התורה נאמר לעיל ח, א "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום" (והנראה שמזה שכתוב כל קאי על כל התורה).

פרשת וילך

דברים לא, ב

בפסוק, "ויאמר אלהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה":

וברש"י, "לא אוכל עוד לצאת ולבוא". יכול שתשש כוחו, תלמוד לומר לא כהתה עינו ולא נס לחה, אלא מהו לא אוכל, איני רשאי, שניטלה ממני הרשות וניתנה ליהושע.

ולכאורה צריך להבין מדוע לא היה משה רבינו יכול לצאת ולבא והרשות ניתנה ליהושע, הרי עדיין משה רבינו בחיים, וכל עוד שמשה חי מן הראוי שלא תינתן עדיין הרשות ליהושע בן נון להנהיג את ישראל?
 וצ"ל, דכתיב בסוף פרשת בראשית "והיו ימיו מאה ועשרים שנה" וביארו המפרשים שהכוונה למשה רבינו ע"ה, ומובן א"כ שזה מה שמשה רבינו אומר בן מאה ועשרים שנה אנוכי היום, וממילא אני יודע שאני הולך היום למות, וא"כ הרשות ניטלה היום ממני וניתנה ליהושע בן נון, ולכן לא אוכל עוד לצאת ולבא ולהנהיג את כלל ישראל, שהרי אחרי מיתתי הובטח שהמנהיגות תעבור ליהושע בן נון.

דברים לא, יט

בפסוק, "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיכם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל":
 וברש"י - את השירה הזאת, האזינו השמים, עד וכפר אדמתו עמו (להלן לב א-מג):

אמנם מדברי החינוך משמע שציווי זה נסוב על כל התורה כולה שכן כתב במצוה תרי"ג - וז"ל: מצוה לכתוב כל אחד מישראל ספר תורה לעצמו: שנצטוינו להיות לכל איש מישראל ספר תורה, אם כתבו בידו הרי זה משובח ומאהב מאד, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (מנחות ל.). כתבו, כלומר בידו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני, ומי שאי אפשר לו לכתבו בידו ישכור מי שיכתבנו לו, ועל זה נאמר "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל, כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זאת:

משרשי המצוה, לפי שידוע בבני אדם שהם עושין כל דבריהם לפי ההכנה הנמצאת להם, ועל כן ציונו ברוך הוא להיות לכל אחד ואחד מבני ישראל ספר תורה מוכן אצלו שיוכל לקרות בו תמיד ולא יצטרך ללכת אחריו לבית

חברו, למען ילמד ליראה את ה', וידע וישכיל במצוותיו היקרות והחמודות מזהב ומפז רב. ונצטוינו להשתדל בזה כל אחד ואחד מבני ישראל, ואף על פי שהניחו לו אבותיו, למען ירבו הספרים בינינו ונוכל להשאל מהם לאשר לא תשיג ידו לקנות, וגם למען יקראו בספרים חדשים כל אחד ואחד מישראל פן תקוץ נפשם בקראם בספרים הישנים שיניחו להם אבותיהם:

ודע בני, שאף על פי שעיקר החיוב דאורייתא אינו רק בספר התורה, אין ספק גם בשאר הספרים שנתחברו על פירוש התורה יש לכל אחד לעשות מהם כפי היכולת מן הטעמים שאמרנו, ואף על פי שהניחו לו אבותיו מהן רבים. וזהו דרך כל אנשי מעלה יראי אלקים אשר היו לפנינו לקבוע מדרש בביתם לסופרים לכתוב ספרים רבים כברכת השם אשר נתן להם: ע"כ:

פרשת האזינו

דברים לב, א

בפסוק, "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי":

ויש להקשות, מדוע נאמר לשון האזינו ולא הסכיתו או הקשיבו? והמפרשים הקשו מדוע נאמר לגבי השמים האזינו ולגבי הארץ ותשמע?

ואומר החזקוני, משה רבינו היה באותו פרק רחוק מן השמים ועומד בארץ לפיכך נתן האזנה לשמים שכן מנהג הוא שאומר לאותו העומד רחוק לשון האזנה שיטה אזנו לשמוע על ידי שהוא רחוק ונתן שמיעה לארץ שאין לומר

לקרוב בלשון האזנה אלא בלשון שמיעה. וכו'. ויש מפרשים למפרע האזנה שייכא במקום שהוא קרוב ושמיעה שהוא מקום רחוק משה שרגילותו היא בשמים אמר האזינו השמים, ותשמע הארץ שהיתה רחוקה ממנו. וכן פירש השפתי חכמים כפירוש השני ורק פירש שמה שהיה קרוב לשמים משום שהיה קרוב למיתה. עיין שם.

ובתרומת הדשן הקשה, מדוע נאמר דבור כלפי שמים ואמירה לגבי ארץ? וצ"ל, דשמים רומזים לזכרים שרובעים ומולידים הארץ והארץ מתעברת ויולדת כנקבה כדאיתא בתענית (ח). ודיבור לשון קשה הוא כדפירש רש"י בכמה דוכתין ואמרי פי משמע לשון רכה ואשכחן גבי מתן תורה לשון קשה גבי זכרים ולשון רכה גבי נקבות כדכתיב כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל (שמות יט ג) כדפירש רש"י שם.

דברים לב, ב

בפסוק, "יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב":

וברש"י, תזל כטל - שהכל שמחים בו. לפי שהמטר יש בו עצבים לבריות כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין.

ויש לעיין, דהרי כבר נאמר בתחילת הפסוק יערף כמטר לקחי וא"כ זה גם קאי על התורה הקדושה (וכן מבואר ברש"י בתחילה), וממילא התורה היא כמטר (שזה לא נוח לכולם) או כטל (שזה נוח לכולם)?

וצ"ל, שהתורה דומה למטר אבל לא בהכל אלא רק בחלק הזה שרש"י אמר כמטר הזה שהוא חיים לעולם (וכן מובא בספרי שהמטר הוא חיים לעולם), והתורה דומה יותר מזה לטל שבזה היא נוחה לכולם, ואחר כך התורה דומה יותר כמו שפירש בשפתי חכמים לרוח שמגדלת הצמחין וטוב יותר מן הטל.

פרשת וזאת הברכה

דברים לד, א

בפסוק, "ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירחו ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן":

ויש להוכיח מכאן, שכל חומש דברים היה ביזמו האחרון של משה רבינו ע"ה שהרי כבר בפרשת ואתחנן נאמר כבר שה' הראה לו את ארץ ישראל, ומכאן מוכח שהכל נכתב ביום אחד, ורק יש לברר מדוע התורה כתבה זאת בפעם השניה? ואולי בגלל שכאן זה משנה תורה שהכל נכפל שהרי מה שמושה ראה את ארץ ישראל זה מוזכר כאן במשנה תורה אז לכן היה צריך לכפול זאת שוב.

חזק חזק ונתחזק

קונטרס

עזלת דאובן

מועדים

קונטרס עולת דאובן על מועדי השנה

ראש השנה

"היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים":

יש להתבונן הרי כל השנה הקב"ה מולך עלינו ובמה נתייחדה מלכותו עלינו
בראש השנה?

והביאור הוא, דהנה ידוע שאין מלך בלא עם ואין עם בלא מלך, ובמה
מתבטאת מלכות המלך כלפי אותו עם שהוא מולך עליהם, בחוקים ובדינים
שהוא עושה וכן בגזירות שהוא גוזר.

וזהו המיוחד ביום זה של ראש השנה יותר מכל השנה, שבו מלכו של עולם
גוזר על כל אחד ואחד מה יהיה עליו אם יחיה או ימות, ואם יחיה מה תהיה
צורת חייו, בנחת או בצער בעוני או בעושר וכו', ומכיון שכל זה נידון בראש
השנה אז זהו המיוחד ביום זה, שהקב"ה מעמיד במשפט כל יצורי עולמים
יותר ממלכות הקב"ה שבכל ימות השנה.

וכמו כן אנו אומרים בראש השנה פסוקים רבים של מלכויות, וכל זה למה
משום שאנו ממליכים את ה', וכמו שמלך שמגיע לעיר מרבים בשבילו כבוד
אותות ושבחים, ועושים הרבה השתדלות לכבדו באופן היותר נעלה, כך היא
מלכות ה' שאנו ממליכים את הקב"ה בעולם, וזה ע"י הפסוקים והתשבחות
לה' יתברך.

"היום הרת עולם"

כתב מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל בספרו טעמא דקרא שפירושו כמו הריון, וכמו ששם יכול הקב"ה להפוך את העובר מזכר לנקבה כמו שהיה בדינה (ברכות ס.), כן כל הגזירות שנגזרו בר"ה יכולים להתהפך, וכמ"ש בר"ה יז: הרי שהיו ישראל צדיקים גמורים כו' הרי שהגזירה מתקיימת אלא שנהפכת, ע"ש.

מהו הטעם שאנו עושים סימנים בראש השנה?

החיי אדם כתב על סימנים שאם יעשה סימן טוב אז ע"י הסימן מהפך את הגזר דין לטובה, ועל ידי מה שאנו עושים למטה ה' מהפך את כל הגזירות מלמעלה לטובה.

ובביאור מה שאנו מטבילים את התפוח בדבש י"ל, שזה בא לומר שהרי הדבש מגיע מהעוקץ שהעוקץ זה דבר לא טוב, ואף אנו רואים את המתקנות גם מהדברים שנראים כביכול שאינם טובים לנו.

יום הכיפורים

נאמר שיום הכיפורים כ-פורים, והמכוון בזה הוא שהמעלה של פורים יותר גבוהה וגדולה מיום הכיפורים, ואת הסיבה לכך יש לבאר, שביום הכיפורים מתקרבים אנו להקב"ה מיראה, ובפורים אנו מתקרבים להקב"ה מאהבה, והנה מה יותר גדול? האם כשהאב אומר לבנו אם תעשה כך וכך תקבל עונש והבן נשמר מלחטוא מחמת חששו ויראתו, או שהאב אומר אם תעשה כך וכך תקבל פרס ושכר גדול והבן עושה מאהבה ומשמחה, הלא ברור שהאופן השני הינו הרבה יותר מעולה, ומכיוון שבנ"י חזרו לה' מאהבתו אליו בפורים, לכן אף כי אמנם יום הכיפורים הוא היום הכי קדוש בשנה, אבל פורים שזה מאהבת ה' אליו זה עוד יותר גדול.

יהי רצון שנזכה להתקרב אל ה' בכל יום מאהבתו ומיראתו.

לסוכות

נאמר במדרש, ולקחתם לכם ביום הראשון וכו' הדא הוא דכתיב כי האדם עץ השדה.

ויש להבין מהו הקשר בין לקיחת ארבעת מינים לכך שהאדם דומה לעץ השדה?

ויש שפירשו - שהרי נאמר שכל מין ומין מארבעת המינים הוא כנגד איברי הגוף משום דימויים - האתרוג כנגד הלב, והלולב כנגד עמוד השדרה, וההדסים כנגד העיניים, והערבות כנגד השפתיים.

ומכיוון שד' מינים אלו דומים לאיברי הגוף ממילא נאמר שלוקחים את כל זה מסיבת מה שהאדם הוא עץ השדה, שהאיברים דומים למה ששייך לעץ השדה, ומשעבדים את כל איברים אלו לקב"ה ע"י הנענועים.

בספר טעמא דקרא על המשנה בתחילת מסכת ראש השנה שמסיימת ובחג נידונין על המים כתב, נראה דהמים שצריך לקיום העולם כבר נידון בר"ה, שאז כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, ודנין מי יחיה ומי ימות, שהרי אין קיום לעולם בלא מים, אבל בחג דנין על ריבוי המים כמה יהיו שיהיה בריוח וכדי להשקות השדות וכו'.

ולכאורה יש לשאול, שהרי גם המים שלצורך השקאת השדות הם קיום העולם, שזה בשביל שיהיה מה לאכול? וצריך לומר שבלי לשתות האדם לא מסוגל, לכן זה ודאי קיום העולם, אמנם בלי לאכול האדם כן מסוגל הרבה זמן ולכל הפחות יכול להיות ניזון מדברים שאינם גידולי קרקע, לכן זה מוגדר רק כדין כמה יהיה בריוח.

שאלה: היאך יתכן שאדם חייב במצות סוכה וכן הוא מקיימה על ידי דיבור?
 א. אם קיבל שבת מבעוד יום ורוצה לקדש טרם שהחשיך היום, אזי מתחייב בסוכה, וזהו חיוב ע"י דיבור שקיבל שבת מוקדם.
 ב. אם עשה סוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה שהיא פסולה, ואח"כ שם תבן בסוכה וחלל הסוכה כעת הינו פחות מעשרים אמה, אז הסוכה נהיית כשירה רק אם יבטל בדיבור את התבן לסוכה (כך מבואר בגמרא בסוכה).
 ג. אם גזל את הסוכה, שהסוכה פסולה, אם אח"כ ביקש את רשות בעל הבית והסכים לתת לו את הסוכה כשירה, וזה גם על ידי דיבור.

לחנוכה

אומרים בעל הניסים "והדליקו נרות בחצרות קדשך",
 ולכאורה מקום המנורה היה בהיכל אז למה הדליקו נרות בחצר?
 וצ"ל שמכיון שהם היו טמאים, על כן אפי' שטומאה דחוויה בציבור, כל כמה דאפשר למעט באיסור ממעטים לכן הדליקו את זה בחצר ואח"כ הכניסו את המנורה דלוקה להיכל (ע"פ הטעמא דקרא).

לפורים

יש לשאול לגבי מה שמצינו במגילה שמרדכי לא השתחוה, שמבואר שהוא גם לא קם ולא זע, מדוע נהג כן, הרי אף כי אמנם יש איסור להשתחוות, אבל מדוע לפחות הוא לא הניד את ראשו בשביל המן בכדי לומר לו שלום, ואולי אם היה עושה כך המן לא היה כועס כ"כ, ולא הייתה גזירת כליה על עם ישראל? וצ"ל שאולי באמת עד שאחשורוש המליך את המן היה אומר לו מרדכי שלום, אבל מכיון שאחשורוש המליך את המן שיהיה כעבודה זרה שכולם צריכים להשתחוות אליו, מרדכי הצדיק אפילו לא אמר לו שלום, שלא יהיה נראה חס ושלום אפילו כחוט השערה כמי שמודה בעבודה זרה ח"ו.

יש לשאול מדוע נאמר (חולין קלט:): המן מן התורה מניין שנ' "המן העץ אשר ציותיך" וכו' ולכאורה מהי השייכות בין המן הרשע לבין מה שה' אמר לאדם הראשון המן העץ אשר ציותיך לא לאכול ורק מזה אכלת? וכן יש לשאול מה המיוחדות דווקא בחודש אדר שנאמר בו הדין "משנכנס אדר מרבין בשמחה", וכי בזמנים אחרים אין צריך לשמוח? וצ"ל שהגמ' מבררת בהמן את הדבר התמוה שהיה על המן הרשע, הרי כתוב וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כורעים ומשתחויים להמן, כולם כורעים לו וכולם עושים את רצונו ומשתחויים לו ורק אחד איננו משתחוה, וכבר אומר המן וכל זה איננו שווה לי, וזהו שמבררת הגמ' איפה מצינו בתורה את המידה הזאת שאדם שיש לו הכל ורק אחד שאיננו משתחוה לו וכבר מרים ידיים וכל זה איננו שווה לי, ועל כך עונה הגמ' מצינו זאת כבר באדם הראשון שהיה לו את כל העולם כולו והיה היחידי בעולם, ורק עץ אחד ה' אסר לו, ובכל זאת בסוף גבר עליו יצרו של נחש והוא אכל מן העץ, נמצא שמידה זו נמצאת כבר באדם הראשון, ולכן ה' אומר לו המן העץ אשר וכו' הרי יש לך את כל העולם למה דווקא מזה אתה אוכל. ולפי זה נמצינו למדים מה מיוחד בחודש

זה שנאמר הדין משנכנס אדר מרבין בשמחה, שבחודש זה אנו למדים שאנו צריכים לשמוח במה שיש לנו ובמה שה' נתן לנו ולא לראות את מה שאין לנו אלא רק לשמוח במה שיש ומה שה' נתן לנו תמיד.

המקור לזה שמנכנס אדר מרבין בשמחה הוא בגמרא, "אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה - כך משנכנס אדר מרבין בשמחה" (תענית כט.). ויש להבין, דבשלמא בחודש אב שממעטין בו בשמחה נאמרו דינים איך למעט בשמחה, אבל בחודש אדר לא נאמר במה מתבטא דין זה של שמחה, ומה באמת מוטל עלינו לעשות כשנכנס אדר? והיה מי שביאר בדרך הלצה, שמרבים בשמחה הוא הלכה למעשה, בדיוק כמו במצות אתרוג בחג הסוכות: הן לא יעלה על הדעת שאדם יגיע ביו"ט הראשון של חג הסוכות לבית הכנסת ויצפה שיחכה לו שם אתרוג. אלא ברור ששומה עליו לחפש אתרוג כמה ימים לפני החג כדי שיוכל לקיים את המצוה בחג. כמו"כ בנוגע למצות "חייב איניש לבסומי בפוריא": לא יעלה על הדעת שאדם יגיע לפורים ויתחיל לשתות ולשמוח... שומה עליו לעשות הכנה מוקדמת לכך... "משנכנס אדר מרבין בשמחה" פירושו, שמתחילת חודש אדר יתחיל לשתות, כוסית ועוד כוסית, כדי "להתרגל בעבודה", ואז הוא יגיע מוכן למצות השתיה בפורים, ויוכל לקיים "עד דלא ידע" בהידור, כדת וכראוי... [וזכורני ששאלו את מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ת"ח שלומד תורה בכל השנה והוא חי בשמחת התורה בכל השנה, א"כ כשמגיע חודש אדר מה צריך להוסיף כדי להיות בשמחה יתירה, ואמר "שישתה בכל יום מעט יין"]

לפסח

בענייני הפסח

בשולחן ערוך סימן תל"ב סעיף א' כתב, קודם שיתחיל לבדוק יברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ. ויזהר שלא ידבר בין הברכה לתחילת הבדיקה. וטוב שלא ידבר בדברים אחרים עד שיגמור כל הבדיקה, כדי שישים אל לבו לבדוק בכל המקומות שמכניסים בו חמץ. ואומר המשנה ברורה בס"ק ו' וטוב, ובזה אין צריך לחזור ולברך כיון שכבר התחיל המצוה. ויש להבין דהרי הוא מצווה לבדוק את כל הבית שהרי אם התחיל ובדק חלק לא עלתה בידו משום שמחוייב לבדוק בכל הרשות שלו אז מדוע אחרי שכבר התחיל אין בעיה לדבר בדיעבד הרי הוא עדיין באמצע המצוה ומה הוא גדר הדברים? ובטור שם, וכתב עוד א"א הרא"ש ז"ל, יש אומרים שאין לבדוק לדבר עד שיגמור כל הבדיקה ויש מוסיפין עוד לומר שאם שח בדברים שלא מעין הבדיקה שצריך לחזור ולברך, וכל זה איננו שווה לי (להטור) אלא שיש לזהר שלא לדבר בין הברכה לתחילת הבדיקה אבל משהתחיל לבדוק לא הוי שיחה הפסק מידי דהוה אישיבת סוכה והאדם המדבר בתוך סעודתו דלא הוי שיחה הפסק להצריך לחזור ולברך על ישיבת סוכה וברכת המוציא וכו' ומבואר שכמו שבסוכה אין בעיה לדבר אחר שכבר התחיל במצוה כך בבדיקה אחרי שהתחיל במצוה אין זה הפסק אם הוא מדבר. אבל יש להבין באמת הרי כל פעם שהוא בודק וכן בכל פעם שהוא אוכל יש כאן מצוה אז מדוע אין צריך לחזור ולברך, וכן יש להרחיב את השאלה לא רק על מצוות, אלא גם על כל אחד שמברך ברכת הנהנין ואוכל או שותה, מדוע בכל אכילה ואכילה אין חיוב אם הפסיק בשיחה לחזור ולברך ומה הגדר במצוה או בברכה? וצ"ל שהגדר הוא שאם הוא כבר קיים את המצוה אז הברכה תחול גם על אח"כ

אבל יש לתמוה במה שדימה הטור את בדיקת חמץ לאכילה בסוכה ששם בסוכה הוא אכל כזית ויצא קיום המצוה והברכה, משא"כ בבדיקת חמץ כל עוד שהוא לא גמר לבדוק הוא לא נפטר וחייב לגמור לבדוק את כל הבית, משא"כ באכילה בסוכה אחר שהוא אכל כזית אינו מחוייב לאכול עוד? וצ"ע.

אחד מי יודע, שנים מי יודע...

בהגדה של פסח בפיוט אחד מי יודע, לכאורה רוב הפיוט מדבר בשבחם של ישראל והקב"ה, כגון אחד שזה השם אלוקינו, שנים שזה לוחות הברית, שלשה אבות של כלל ישראל, ארבע אמהות שלהם, וכן נתינת התורה חמשה חומשי תורה וכו', אמנם יש כאן שני דברים שהם לכאורה תמוהים, כי אינם מדברים בכלל ישראל ובשבחם, האחד שזה תשעה ירחי לידה, לכאורה מה מיוחד בזה הרי זה לכל העולם, ועוד קשה אחד עשר כוכביא שזה חלום של יוסף הצדיק ודאי שזה לא ממשיל את עם ישראל, אלא הם כשנים עשר שבטי קה, וכפי שאומרים אח"כ שנים עשר שבטיא, אז אם כן מה הענין שהם נזכרו כאן, וכי חיפשו מה לעשות עם מספרים אלו ולא מצאו אלא זה, וכן יקשה דהרי יוסף חלם גם על אחד עשר אלומות? ועל הקושיא הראשונה נשיב שזה אינה קושיא משום שכל העולם נברא בשביל ישראל, א"כ שבח זה הוא בשביל ישראל, והקושיא הב' צ"ע.

לשבועות

הנה ידוע שהתורה נמשלה למים כנאמר "הוי כל צמא לכו למים" ואין מים אלא תורה, והנה כשנכנסים למים וכגון לים או לבריכה מאד קשה להיכנס בתחילה וצריך לעבור קצת זמן עד שמתרגלים למים, אמנם לאחר זמן מה שנמצאים במים כבר קשה לעזוב ורוצים להישאר בהם עוד, וכן היא התורה הקדושה, קשה מאד להיכנס וללמוד בתחילה, אבל כשנכנסים מעט ולומדים באמת ובחשק וטועמים את טעם התורה הקדושה, אז קשה להפסיק ורוצים עוד ועוד ללמוד.

הנה חג השבועות זהו החג היחידי משלש רגלים שאין בו חול המועד. וצריך להבין מדוע באמת אין בו חול המועד? והנראה לומר לענ"ד, דבחג הפסח ובחג הסוכות ישנם מצוות של מצה וסוכה וד' מינים והתורה קבעה זמן למצוה שבעת ימים, אמנם חג השבועות שזהו יום מתן תורתנו, ולתורה הלא אין זמן, שכן התורה היא מעל הזמן, והיא כל השנה כל הזמן כל שעה כל דקה וכל שניה, ומפני כך אין חול המועד לנתינת התורה שבעת ימים, משום שהיא בכל השנה.

